משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר מועד

רמב"ם על משנה שבת

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה שבת

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 12
פרק ג 15
פרק ד 18
פרק ה 21
פרק ו 23
פרק ז 26
פרק ח 29
פרק ט 31
פרק י 33
פרק יא 35
פרק יב 37
פרק יג 40
פרק יד 41
פרק טו 42
פרק טז 43
פרק יז 45
פרק יח 47
פרק יט 49
פרק כ 51
פרק כא 53
פרק כב 54
פרק כג 56
פרק כד 57

פרק א

משנה א

יציאות השבת שתים שהן ד' בפנים ושתים שהן ד' בחוץ כו': קודם שאתחיל בפירוש אקדים ההקדמות שהאדם צריך לעמוד עליהם ואז יתבארו עניני זאת המסכתא והמסכתא אשר אחריה ומהם כי שנוי המקומות בדיני השבת ארבעה והם הנקראים רשויות שבת. אחד מהם נקרא רשות הרבים והוא מקום שידרכו בו כל העם כלם ובתנאי שיהיה בלי קירוי ושיהיה רחבו שש עשרה אמה או יותר ושלא יהיה תוך דלתים או חומת מדינה כי המדינה כשהיא מוקפת חומה ודלתותיה נעולות אינה רשות הרבים אבל יש לה דינין עוד נבארם בפרק חמישי ממסכת עירובין ואולם כי רשות הרבים הוא כמו המדברות היערים והדרכים המפולשין להם. והשני רשות היחיד והוא המקום שאין דורכין בו רבים והוא שיהיה גבהו עשרה טפחים וארכו ארבעה טפחים ורחבו ארבעה טפחים או יותר על אלו השיעורים אבל אם היו פחות מאלו השיעורים ברוח מן הרוחות השלשה אינו רשות היחיד ואין חלוק בין שיהיה עמוד עומד בשטח הארץ בזה השיעור או חפירה בארץ שיהיה לה אורך רוחב ועומק כאשר התנינו או מקום מוקף בארבעה כתלים כמו הבתים והדיורין הכל יקרא רה"י ובתנאי שיהיה גובה הכתלים עשרה טפחים כמו שבארנו והחלל ביניהם ד' על ד' או יותר. והשלישי הוא הנקרא כרמלית והוא המקום אשר לא נשלמו בו תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד וגדרו כאשר אומר והוא כי כל מקום שיהיה בו ד' טפחים באורך וד' טפחים ברוחב או יותר וגבהו שלשה טפחים הוא כרמלית בין יהיה חפירה בארץ או עמוד עומד על שטח הארץ הכל שוה אלא אם יהי' העמוד עומד גבוה ט' טפחים בצמצום אז יקרא רשות הרבים כי בני אדם יניחו עליו חפציהם ויסתייעו בו בנשאם משאות על כתפיהם אבל אם הוא פחות מט' טפחים עד שלשה הוא כרמלית וכן אם הוא יותר מט' עד י' אם הגיע לעשרה טפחים אז יהיה רה"י לפי שנשלמו בו תנאיו ואם הוא גם כן פחות משלשה טפחים הוא רשות הרבים לפי שהעיקר אצלנו בכל התורה כל פחות משלשה כלבוד דמי אבל זה בתנאי שיהיה במקום ארבעה טפחים אורך וארבעה טפחים רחב לפי שהעיקר אצלנו אין כרמלית פחותה מארבעה וגם כן המקומות שיש להם שלשה כתלים והרוח הרביעית ממול רשות הרבים הם כרמלית ובתנאי שיהיה בו ד' על ד'. והרביעי מקום פטור והוא בכל מקום שיהיה בגבהו יותר משלשה טפחים ואפי' עד לרקיע ורחבו פחות מזה השיעור זה יקרא מקום פטור ואפי' יהיה ארכו ד' טפחים ורחבו ד' טפחים פחות רוחב שיעורה וגבהו משלשה טפחים עד לרקיע הרי זה מקום פטור

ואין הפרש בכאן בין שיהיה עמוד עומד על שטח הארץ או חפירה בארץ יהי' בהם זה השיעור אלא אם היה בגובה העמוד העומד ט' טפחים בצמצום שהוא רשות הרבים מן הטעם שאמרנו ולא נחוש לארכו ולרחבו: ודיני אלו הרשויות כך כי רה"י ור"ה מי שיוציא מאחד מהם לאחר בשבת יתחייב סקילה אם הוא מזיד או חטאת אם הוא שוגג לפי שהיא מלאכה מכלל אבות מלאכות כמו שנבאר ומי שיוציא מאחד מהם לכרמלית או מכרמלית לאחד מהם יתחייב *מלקות אם הוא מזיד ואם הוא שוגג אינו חייב כלום לפי שאין בכל המצות שיש לנו מצוה יתחייב בה השוגג מלקות אלא שפחה חרופה בלבד שהוא לוקה אפילו על השגגה כאשר נבאר במקומו. אבל מקום פטור מותר להוציא ממנו לכל אחד מהג' רשויות ומהם אליו וזה מותר לכתחלה ולכך נקרא מקום פטור. ומפני זה נקראת כרמלית לדמותו כאשה האלמנה שאינה בתולה ולא בעולת בעל כמו כן אלו הרשויות אינם רשות הרבים ולא נשלמו בהם תנאי רשות היחיד ויהיה אמתת השם כארמלית ודע כי כל יציאה היא ג"כ הכנסה בהיקש אל המקום שהוציאו אליו החפץ וכל הכנסה היא גם כן יציאה בהיקש אל המקום שהוציאו ממנו החפץ אלא שמנהג המשנה לקרות טלטול הדבר מרה"י לרה"ר הוצאה ועקירת דבר מרה"ר לרה"י הכנסה ועל זה המנהג יאמרו מכניס ומוציא בכל זה הענין. ודע כי בכל מקום שאמרו בזו המסכתא פנים וחוץ רצונם בזה רה"י ורה"ר. וכל מה שאמרו בו חייב הוא סקילה אם הוא מזיד או קרבן חטאת אם הוא שוגג. וכל מה שאמרו בו פטור באיזה דבר שיהיה ממשפטי השבת רוצה לומר פטור מן המיתה ויתחייב מלקות בהכרח אם הוא מזיד אלא בהלכות ידועות שאמר בהם פטור על דרך שתוף הלשון ואף על פי שהוא מותר ועוד נעורר עליהם כשנזכרם. ומפני מה אמר העני ובעל הבית ולא אמר איש אחד עומד ברשות הרבים ואיש אחד עומד ברשות היחיד. זה היה לאחוז דרך קצרה לפי שהיה צריך לומר האיש העומד ברשות הרבים במקום אמרו עני אם כן תורה לנו מלה אחת כל הענין כמו שיורו ד' מלות. ומה שחייבו להתחיל בדין ההוצאה מרשות לרשות ואם היא מנויה בסוף אבות מלאכות (פ"ז דף ע"ג.) רוצה לומר המוציא מרשות לרשות לפי שזאת המלאכה היא נמצאת תדיר ובה יכשלו בני אדם על הרוב לפי שאינם צריכים בה לכלום. וטעם שני ללמדנו שהיא מלאכה אע"פ שהנראה ממנה אינה מלאכה על כן הקדימה להזהיר עליה לפי שהיא מדרשה אתיא כמו שיתבאר. והטעם שהצריכו לומר יציאות השבת ולא אמר הכנסות השבת כי כל יציאה היא הכנסה כאשר בארנו. ועוד כי אחז דרך המקרא כי המוציא מרשות לרשות למדנו אותן מדברי ה' יתברך שאמר (שמות ל"ו:ו') איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא למדנו כי

הבאתם מה שהיו מביאים תקרא מלאכה והיו מביאים מאהליהם למחנה לויה והיה מרשות היחיד לרשות הרבים והיא הוצאה כמו שבארנו ולפיכך אמר יציאות שבת. ואם תקשה ותאמר מפני מה נאסרה ההכנסה מאחר שלא למדנו מן המקרא אלא ההוצאה. זאת הקושיא כבר הקשוה בגמרא (דף צו:) ואמרו מכדי גמרא הוא מה לי הכנסה מה לי הוצאה ענין גמרא בכאן הוא דבר תורה עליו הסברא לפי שענין הכנסה והוצאה אחד כאשר בארנו זהו מה שראינו להקדימו בזה המקום. ואני עתה אתחיל לפרש ואומר:

שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ רוצה בזה שהם שני מינים הכנסה מרשות הרבים לרה"י והוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים ויהיו באלה השני מינים ח' חלקים ד' תלויות באדם העומד ברשות הרבים וד' תלויות באדם העומד ברשות היחיד וזהו ענין אמרם ארבע בפנים וארבע בחוץ. והארבע מינים התלוים בבעל הבית חייב בשתים מהם ופטור בשתים וגם כן הארבע התלוים בעני כפי לשון המשנה. והעקרים שנבנית זאת המשנה עליהם שלשה וכשתדעם ותבינם תדע מאיזה דבר דנו על בעל הבית פעם חייב ופעם פטור וכמו כן העני. האחד מהם כי לא יתחייב אדם מיתה אם הוא מזיד או חטאת אם הוא שוגג על הוצאתו מרשות לרשות עד שיעקר החפץ מרשות הרבים ויניחנו ברשות היחיד או להפך אבל אם עקר מרשות היחיד ולא הניח ברשות הרבים או הניח ולא עקר פטור הוא. והעיקר השני כי כשיתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה ובא אדם אחר וגמר אותה מלאכה בענין שאילו גמר אותה הראשון היתה מלאכתו גמורה שניהם פטורים לפי שהמלאכה נגמרה משניהם ולא עשה אחד מהם מעשה גמור וזה מה שאמר הגמרא (דף צג.) יחיד העושה אותה חייב שנים פטורין והרמיזה על זה מאמר השם יתברך בעשותה אחת ואמרו העושה את כולה ולא העושה מקצתה. והדמיון על זה אם כתב שמעון א' ביום השבת וכתב ראובן ב' אעפ"כ שנגמר השם משניהם יחד וזהו שתי אותיות והוא שיעור הכותב אעפ"כ שניהם פטורין: והעיקר השלישי כי לא יתחייב העוקר מרשות והניח ברשות אחר עד שיעקור ממקום שיהיה בו ד' על ד' ויניח גם כן במקום שיהיה בו ד' על ד' או למעלה מזה כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו כי החפצים המונחים לא יתקיימו אלא אם יהיו אותן החפצים דקים. ולפי שיד האדם יניחו בו החפצים הגדולים ומה שיש בה מתכונת הקבוץ והפשוט והאחיזה מפני זה נחשוב אותה כאילו היא מקום שיש בו ד' על ד' ולפיכך מי שנתן דבר ביד אדם כאילו הניחו בארץ במקום שאותו האדם יושב עליו. ולפי שהיו אלו עקרים ידועים באמתת הקבלה אמר כי כשנתן העני לתוך ידו של בעל הבית העני חייב לפי שעקר מרשות הרבים והניח ברשות היחיד וג"כ כשלקח העני מיד בעל הבית והוציא העני חייב ולפי

שעקר מרשות היחיד והניח ברשות אחר לפי שכבר נתתי לך עיקר כי כל מה שיבוא ביד האדם כאילו הונח בארץ במקום שהוא שם אותו האדם ואם הכניס העני את ידו ונטל בעל הבית מתוכה שניהם פטורין לפי שהאחד עקר מרשות הרבים והוא העני והשני הניח ברשות היחיד והוא בעל הבית וגם כן אם נתן בעל הבית דבר ביד העני והוציאו העני שניהם פטורים לפי שבעל הבית עקר מרשות היחיד והעני הניח ברשות הרבים אלו הן ארבע בחוץ. ועל זה החלוק בעצמו זאת הסברא גם כן מארבע שבפנים. ואם יקשה עליך מאמרו ארבע בחוץ מפני מה יחס ארבע מינים אלו לעני ואמרנו שהם תלוים בו והוא אינו מתחייב אלא בשתים מהם בלבד כמו שבארנו לפי כי השנים הנשארים יחוסם אליו כיחוסים לבעל הבית לפי ששניהם פטורין. זה מבואר ואינו קשה כי העני הוא שפשט ידו לפנים ולפיכך ייחס הפעולה לו והיו הארבעה מינים תלוים בו אף על פי שהחיוב לו ולבעל הבית בשנים מהם שוים וכן התשובה באמרו ארבע בפנים כי בעל הבית פשט ידו לחוץ וייחס לו הפעולה אף על פי ששניהם פטורין. וכבר הודעתיך בפתיחת דברי כי כל מקום שיאמרו בהלכות שבת פטור ר"ל פטור מן המיתה וחייב מלקות וזאת היא כוונתם באמרם פטור אבל אסור אלא מקומות שייעדנו להעיר עליהם כשיזכרו ומאותן המקומות אמרו בכאן העני חייב ובעל הבית פטור כי בעל הבית אינו חייב כלום לפי שלא עשה מעשה רוצה לומר שלא פשט ידו אלא שנשא חפץ ונשאר כמו שהיה כלומר לא עקר ולא הניח וגם (כן) אמרו העני פטור שהוא פטור לגמרי לפי שהוא גם כן לא עקר ולא הניח אבל אמרו שניהם פטורין הוא פטור אבל אסור לפי שכל אחד מהן עשה מקצת מעשה כמו שבארנו:

משנה ב

לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל כו': ספר ידוע. ובורסקי המקום שמעבדין בו העורות. וזאת המנחה הנזכרת בכאן רוצה לומר אפי' מנחה גדולה כ"ש מנחה קטנה שעונתה קצרה כמו שבארנו במסכת ברכות. והטעם במניעת התספורת קרוב לשעת התפלה שמא ישבר הזוג או גזירה שיארע דבר בכלי מכלי התספורת אחר שהתחיל להסתפר ויצטרך לתקן הכלי ובין כך תעבור עונת התפלה. והטעם במניעת הכנסת המרחץ גזירה שמא יתעלף. והטעם במניעת הכנסת בית העבוד אפילו לראות העורות בלבד גזירה שמא יארע בהם שום פסידא וישלח ידו להניעם וימשך במלאכתו ותעבור שעת התפלה. והטעם במניעת האכילה ואפי' דבר מועט לפי שהם היו שותים בתוך האכילה ומנעו הכל גזירה שמא ימשך באכילה ובשתיה ותעבור עונת התפלה. וכמו כן אין דנין סמוך לשעת תפלת מנחה ואפילו בגמר הדין ושמעו טענות בעלי הדין

ונשאו ונתנו הדיינין בדבר ולא נשאר אלא גמר דין בלבד אין ראוי לדיין לפסוק הדין סמוך לשעת התפלה גזירה שמא יראה לדיין דבר חדש בדין ויצטרך להתחיל בדין מתחלתו וישאל טענות מבעלי הדין שנית וימשוך הדבר ותעבור השעה אבל אם התחילו בדין אין מפסיקין בו עד שיגמור: ומה שאמרו מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה אינו רוצה בזה שהדין מפסיקין לק"ש ואינו מפסיק לתפלה אבל פירוש הענין כי כשבני אדם קורין בתורה והגיע זמן ק"ש מפסיקין וקורין ק"ש ואם הגיע שעת התפלה אין מפסיקין אבל בדין אם התחילו אין מפסיקין בשום פנים וכן אם התחיל בתספורת או באכילה או במרחץ או בהכנסת הבורסקי לא יפסיק כלל. וגדר זמן התחלת התספורת משישים הבגד הידוע אצל הספרים על כתפיו ויכין עצמו לתספורת ונקרא בלשון חכמים מעפורת. והתחלת המרחץ משיפשוט בגדו הסמוך לבשרו. והתחלת הבורסקי משיחגור חגורו ויתחיל להניע בעורות. וזמן התחלת האכילה משיטול ידיו. וזמן התחלת הדין משיסדרו סדר ישיבתם וישבו לדין ואם סדרו ישיבתם מתחלת היום ונמשכין בדין משיתחילו בעלי דין לטעון טענותיהם.וזאת המשנה דברה בחסידים גדולים לומדי תורה תמיד כר"ש בן יוחאי וחביריו אבל חכמי הגמרא אמרו שהיו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה כל שכן זולתם. ומפני מה באה זאת המשנה בכאן ואין בא מענין שבת כלום זה היה לשני טעמים האחד שהוא מכלל י"ח דבר שגזרו בו ביום כאשר נבאר לפנים. והשני שהוא דומה למשנת לא יצא החייט במחטו שהוא מענין השבת ולפי שהיה צ"ל לא יצא החייט במחטו אמר כל הדומין לו מן הגזרות. והטעם שהקדים זאת המשנה על לא יצא החייט הוא בספק ואולי על זה הסדר היו הגזרות באותו היום:

משנה ג

לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה שמא ישכח ויצא כו': **ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כו'**: @22(**דף יג ע"ב**) חייט שם ידוע לאומן התפירה: ומחט שם כלי התפירה: ולבלר הסופר: וקולמוס ידוע.וזה גזירה שמא ישכחו: ולא יפלה את כליו רוצה לומר להסיר הכנים מבגדיו גזירה שמא יתקן הנר ואפילו היה הנר בתכלית הגובה: וכן אסור לקרות לאור הנר אלא אם יש עמו אדם אחר לשומרו שלא יתקן הנר: החזן רואה זהו שהתירו למלמד תינוקות ליקת בידו ספר ולראות לאור הנר תחלת הפרשה שהוא רוצה להתחיל עם התלמידים שתי מלות או שלש לפי כי בזה השעור לא יטעה שיתקן הנר ואחר שיראה תחלת הפרשה יניח הספר ויתננו לתלמידים ויקראו בו לאור הנר לפי שהוא שומר אותם: ואין ראוי למלמד שיקרא עם התלמידים בספר לאור הנר וזהו ענין אמרו אבל הוא לא יקרא. ומה שחייבנו להרשות לתלמידים

לקרא לאור הנר והרב שישמרם ולא הרשינו לרב שיקרא וישמרוהו התלמידים לפי שהוא מושל עליהם והם אינם מושלים עליו ומוראו עליהם: מפני הרגל עבירה כלומר שלא ירגילו עצמם הזב והזבה באכילתם יחד ושמא בתוך האכילה יחשוב ויסתכל בה ויבא עליה והיא בכרת מלשון התורה ולפיכך אסרו אכילת הזב עם אשתו הזבה יחד אע"פ ששניהם טמאים:

משנה ד

וחנניה בן חזקיה בן גרון ז"ל מבעלי החכמה וגדול בדורו ונסתפקו חכמי דורו בספר יחזקאל והוא נער חצנו לפרש ענינו ונתיחד בעלייה לחבר הפירוש והיו החכמים ע"ה מבקרין אותו תמיד והוא מתעסק באותו חבור ופעם אחת בקרו אותו ונתקבץ שם קבוץ גדול מתלמידי שמאי ובית הלל ולא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה שלא היו באותו מעמד ונמנו והיו בית שמאי יותר והשם אמר אחרי רבים להטות (שמות כ"ג:ב') כאשר נתננו העקר בפתיחת חבורנו זה ובית שמאי כולם הסכימו על אלה הגזירות הי"ח דבר באותו היום ויהי כן וגזרו י"ח דבר ועוד הסכימו ב"ש וב"ה באותו היום בי"ת הלכות ולא היה ביניהם מחלוקת אפי' באחת ונחלקו בי"ח הלכות ולא נמנו עליהם לדעת הרבים ואולי נמנו ורבו ב"ה כי אולי היה א' מתלמידי שמאי סובר כדעת ב"ה או מתלמידי בית הלל סובר כדעת בית שמאי ואמרם אלו מהלכות שאמרו ר"ל שהם מן ההלכות שהסכימו עליהם ולא נפל בהם שום מחלוקת. וזה מספרם. יציאות שבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ והם שמנה דינין וכבר הקדמתי מחלקותם. והט' לא ישב אדם לפני הספר. והי' ולא למרחץ. והי"א ולא לבורסקי. והי"ב ולא לדון. והי"ג ולא לאכול. והי"ד ולא יצא החייט במחטו. והט"ו והלבלר בקולמסו. והי"ו ולא יפלה את כליו. והי"ז ולא יקרא לאור הנר. והי"ח לא יאכל הזב עם הזבה: אבל השמנה עשר דבר שגזרו בו ביום אני אמנה אותם לך מבלי מפורשות לפי שכולם יתבארו במקומן מן המשנה. הראשונה האוכל אוכל ראשון. ב' האוכל אוכל שני. ג' השותה משקין טמאים. ד' הבא ראשו ורובו במים שאובין. ה' טהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. ו' הנוגע בספר. ז' הידים. ח' האוכלים והכלים. ט' המניח כלי תחת הצנור. י' כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע. י"א הבוצר לגת הוכשר. י"ב גדולי תרומה. י"ג מי שהחשיך לו בדרך. י"ד פת נכרים. ט"ו שמנם. י"ו יינם. י"ז יחוד בנותיהם. י"ח שיהא תינוק כותי מטמא בזיבה: והי"ח הלכות שנחלקו בהם באותו היום יתבארו בזה הפרק. הא' אין שורין דיו. ב' סממנין. ג' כרשינין. ד' אונין של פשתן. ה' צמר ליורה. ו' מצודות חיות. ז' מצודות עופות. ח' מצודות דגים. ט' אין מוכרין לנכרי. י' אין טוענין

עמו. י"א אין מגביהין עליו. י"ב אין נותנין עורות. י"ג ולא כלים לכובס נכרי. י"ד לא ישאילנו. ט"ו לא ימכור לו. י"ו לא ילווהו. י"ז לא יתן לו במתנה. י"ח לא ישלח אגרות: ונשוב להשלים פירוש זאת ההלכה ומה שאמר כיוצא בו כשאמר לא יאכל הזב עם הזבה לפי שזה הדין יצא מענין המסכתא: וכשאמר לא ישב אדם לפני הספר והסמוך לו ממה שאינו מענין השבת זה הוא מפני טעם והטעם הוא כי לא ישב אדם ושאר המאמר כולו בכולם אנו חוששין הכנסת שום עת כמו לא יצא החייט במחטו שאנו חוששין בו ג"כ הכנסת עת אבל לא יאכל הזב עם הזבה אין לחוש בו הכנסת עת ולפיכך אמר כיוצא בו ענינו שזה דומה לזה דמיון בלי חוק. ופנים אחרים והוא כי לא ישב אדם וכו' לא קדמו דבר מן הענין שיאמר בו כיוצא בו אבל לא יאכל הזב עם הזבה קדמהו דבר מן הענין לפיכך ראוי שיאמר בו כיוצא בו: ופירוש לבקרו ידוע והיא מלה עברית צחה לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא כ"ז:ל"ג) לא יבקר הכהן (שם יג):

משנה ה

ב"ש אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינים כו': שורין ידוע: ודיו שם לדבר שכותבים בו: ואמרו בכאן שורין דיו ענינו שלא ישרו עירוב סממני הדיו: וסם הוא שם איזה עיקר שיהיה ממיני העקרים ובלשון רבים סממנין: וכרשינין הכוסמת לפי שבתחלה שורין אותה ואח"כ מאכילין אותה לשוורים:

משנה ו

ב"ש אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור כו': אונין ערב המטוה: שיהבילו בכדי שיעלה מהם ההבל ושם האור בלשון חכמים הבל וכן מנהג מבשלי המטוה להחם התנורים ולהשליך בהם מטוה הפשתים אחר שרייתו במים ואפר ויכסוהו בבגדים עד שיתלבן: ויורה קדרת צבע ואין מודים בזה ב"ה אלא בשני תנאים האחד שתהיה יורה עקורה ולא תהיה תחתיה אש שמא יחתה בגחלים והשני שתהיה היורה טוחה כלומר פיה סתום גזירה שמא יניע הצבע בשבת: ופירוש לקלוט את העין שיקבל את הגוון והענין שיתחיל להצטבע:

ב"ש אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים כו': זה הפירוש מובן בעצמו:

משנה ז

בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי כו': טוענין עמו הגבהת המשא עמו ע"ג הבהמה: ומגביהין עליו הגבהת המשא על גבו: וענין מקום קרוב שיגיע הנכרי לביתו ומקום ישיבתו קודם הכנסת שבת וב"ה אומרים כדי שיצא מפתח ביתו בלבד:

משנה ח

ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן כו': עבדן מעבד העורות. וכובס הוא מכבס יריעות בגדי פשתן ונקרא בלשון חכמים קצר וג"כ בלשון ערבי קצא"ר:

משנה ט

אמר רשב"נ נוהגים היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן כו': הבגדים הלבנים הם צריכין כבוס יותר מן הבגדים הצבועים אבל הבגדים הצבועים מותר לתתם לכובס ואפילו ערב שבת ואפי' לרבן שמעון בן גמליאל ואין הלכה כמותו אלא כבית הלל שהתירו לתת איזה בגד שיהיה לכובס עם השמש ובלבד שיפסוק עמו השכר: וקורת בית הבד היא קורת הבד והענין כי אבן הגת יורידו אותו על הזיתים ויניחו אותו והם נסחטין ומתמצין כל השבת וג"כ יסבבו החבלים על הענבים הדרוכים כדי שיתמצו ויזובו כל השבת: ועגול שם כל דבר עגול אצלם. ומותר לעשות כל זה עם חשכה:

משנה י

אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום כו': חררה חלה: וקרמו פניה כלומר שקרמו וקפאו פני החררה שהם כלפי אויר התנור: ורבי אליעזר סבר כי אפי' לא נשאר מן היום אלא כדי שיקרמו פניה הדבקים בחרס התנור שהם קופאים קודם מן הפנים שהם כלפי אויר התנור. ואין הלכה כרבי אליעזר:. ואמרו כדי שיצולו בכדי שיהיו ראוין לאכילה אע"פ שלא נשלם בשולם:

משנה יא

משלשלין את הפסח בתנור עם חשכה כו': משלשלין תולין עם חשיכה כשיחול ארבעה עשר בניסן ערב שבת ולא נגזור שמא יחתה בגחלים כדי למהר הבשול כי בני חבורה זריזין הן: ופי' מאחיזין את האור מדליקין או מבעירין והעיקר מאחיזין את האור ומדורה כמו יוקדה או יקוד: ובית המוקד מפורש במסכת תמיד והיא לשכה שהיו קוראין אותה לשכת בית המוקד והיתה שם מדורת אש בוערת תמיד ולפיכך נקראת אותה לשכה בית המוקד והצורך אליה כי ידוע בקבלה שאי אפשר בלי הבערת אש על המזבח בכל יום ואע"פ שהיה שם אש מן השמים והוא אמרם מצוה להביא אש מן ההדיוט והתירו להדליק האש בראשי העצים באותה מדורה עם חשכה ולא נחוש שישלח ידו לדחות את העצים לגבי האש כדי שתגמור הבערתן כיון שנכנסה שבת ולא נגמרה הבערתן לפי שהכהנים זריזים הן אבל בשאר מקומות אין עושין מדורה אלא בכדי שיצת האור ברובו וכן אמרו כדי שיצת האור ברובן קודם הכנסת שבת ויוודע זה כשתהא שלהבת עולה

מאליה מבלי סיוע ונפיחה והבאת עצים דקין תחתיה ואין הלכה כרבי יהודה שאמר שיאחז האש בראשי הפחמין עם חשכה ואינו צריך לרובן:

פרק ב

משנה א

במה מדליקין ובמה אין מדליקין כו': לכש הצמר המתהוה באילן הארז: חוסן הפשתן שאינו מנופץ: וכלך הוא המשי: פתילת האידן כמין צמר המתהוה במין ממיני העץ: פתילת המדבר עלי עשב שגודלין אותן ומדליקין בהם: ירוקה שעל פני המים כמין צמר המתהוה בצידי הספינות כשמאריכין ימים במים. וכאשר השלים המשפט בפתילות שאסור להדליק בהם בליל שבת התחיל לזכור השמנים שאסור להדליק בהם בליל שבת: זפת ידוע: שעוה ג"כ ידוע והוא הדונג: שמן קיק הם זרועי עשב שמנים ונקראים בערבי כרו"ע והשמן הזה הוא עב ביותר: שמן שריפה הוא שמן תרומה שנטמאת ונקראת כן לפי שאינה מותרת באכילה ואינו ראוי אלא לשריפה כאשר בארנו במסכת תרומות בפרק אחרון וטעם איסור ההדלקה באלו הפתילות הוא לפי שהאש אינו אוחז בהן וכמו כן אלו השמנים אינם נמשכים אחר הפתילה המשכה יפה ובכן יהיה אור הנר חלוש וחשוך ויניחנו ויצא וזה אסור לפי שהעיקר אצלנו הדלקת נר בשבת מצוה [צ"ל חובה וכן הגיה התוי"ט]. וטעם איסור שמן שריפה הוא ביום טוב שחל להיות ערב שבת והדלקת הנר היא אינה אלא מבעוד יום נמצא שורף שמן שריפה בי"ט והוא אסור כי אין מותר לשרוף קדשים שנתחייבו שריפה משום טומאה או משום דבר אחר בי"ט לפי שלא התיר השם יתברך בי"ט אלא אוכל נפש בלבד ואמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו ואמרו בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפה רוצה לומר שישרף ממחרת י"ט לא ביום טוב. והלכה כחכמים. ולשון התוספתא כל אלו שאמרנו אין מדליקין בהם בשבת אבל עושין מהן מדורה בשבת בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה ולא אסור אלא לעשות פתילה לנר:

משנה ב

אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב כו': כבר בארנו הטעם מפני מה אסרו הדלקת שמן שריפה בי"ט: עטרן ידוע והוא יוצא מן העץ שיוצא ממנו הזפת ואסרו אותו מפני שריחו רע: שומשמין ידוע והוא זרע דק מתוק: ושמן אגוזים ג"כ ידוע: גם כן צנונות פקועות בלשון ערבי עלק"ס ועלק"ס בלשון עברי לענה: נפט הוא ממין זפת אלא שהוא לבן: והלכה כחכמים אלא בשני שמנים שאסור להדליק בהם בשבת האחד שמן אפרסמון

וזה למעלתו שמא יסיך ממנו ואסור לנו למעט דבר מן השמן שבנר לפי שהוא מקרב זמן כבויו והעיקר אצלנו גרם כבוי אסור והשמן השני הוא הנפט הלבן שאסור להדליק בו מפני שהוא עף ושורף ולפיכך יברח ממנו ויצא:

משנה ג

כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן כו': טומאת אהלים הוא שיטמא האהל עצמו במת שמת בתוכו ואמר השם יתברך והזה על האהל ואמרו חכמים למד על האהל שהוא טמא במת ואין כל אהל נטמא במת כי אם יהיה האהל מעצים או מאבנים או בנוי מטיט אינו מטמא אבל מטמא האהל אם הוא מדבר ארוג או מעורות כמו שיתבאר בפרק כ"ז ממסכת כלים כי אין לנו דבר יוצא מן העץ ויטמא כשהוא אהל המת אלא הפשתים בלבד וידענו זה ממאמרו בטומאת מת והזה על האהל ואמר במשכן ויפרש את האהל על המשכן וכבר דעת כי אהל המשכן היה מיריעות פשתים ויריעות שער ארוגות ומעורות וכל זה לשון תורה וקריאת הפשתים עץ הוא לשון התורה באמרה ותטמנם בפשתי העץ. ופי' קפלה גדלה: ופי' הבהבה חרכה באש: ועוד יתבאר לך בפ' כ"ז ממסכת כלים כי הבגד כשיש בו ג' אצבעות על ג' אצבעות או יותר על זה שהוא נטמא במת וכמו כן מטמא בנגעים ואם הוא פחות מג' אצבעות על ג' אצבעות הוא טהור ואינו מטמא בשום דבר ממיני הטומאות וזו החתיכה של בגד שקפלה ועשה ממנה פתילה שבה נחלקו בכאן היא ג' אצבעות על ג' אצבעות מצומצמות וכשקפל זה הבגד ועשה ממנו פתילה רבי אליעזר אומר כי אותו הקפול לא חסר ממנה דבר והיא מטמאה בנגעים ובמת כמות שהיתה קודם הקפול ורבי עקיבא סובר כי אותו הקפול הפסידה ובטלה מתורת כלי ולפיכך אינה מטמאה בנגעים ולא במת וטעם המחלוקת שביניהם בהדלקת הפתילה הנזכרת בשבת הוא גזירת יום טוב שחל להיות ערב שבת וטעם מחלוקתם להדליק בה בי"ט שחל להיות ערב שבת כי העיקר אצלנו כי שריפת הכלים בי"ט מותר ושריפת שברי כלים אסור לפי שהן מוקצה כאשר יתבאר במסכת ביצה ויש לנו עיקר אחר כי הדלקת הנר בשבתות וי"ט צריך קודם שידליקם להבהב קצתם ר"ל מן הפתילות ואז ידליק אותם כי בזו ההבהבה יאירו הנרות יותר ולפיכך יחייב רבי אליעזר האומר שהיא כלי כי כשישרוף קצתה יהיו שברי כלים ואין מדליקין בשברי כלים ורבי עקיבא האומר שאינה כלי היא אצלו עץ בעלמא וכשמדליק אותה עץ בעלמא הוא מדליק כי הקפול בטלה. ואין הלכה כרבי אליעזר:

משנה ד

לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן כו': שפופרת של ביצה קליפה של ביצה רוצה לומר הקליפה העליונה הקשה והטעם שאסרו חכמים אלו השלשה דברים רוצה לומר שפופרת של ביצה ושל חרס וקערה גזירה שמא יסתפק מאותו השמן לסוך בו ויהיה מכבה ור' יהודה התיר זה לפי שהוא עשה זה המעשה לפני החכמים ולא הקשו על מעשיו ולפיכך חשב כי היה מותר לעשותו לכתחלה ולפיכך לא מנעוהו מזה ולא היה הדבר כן אבל מה ששתקו לפי שלא היה אפשר לו לשלוח ידו לשמן הנר כי הם היו רואים אותו ובטל טעם האסור באותו המעמד ולפיכך לא הקשו עליו ומה שצריך לתנא שישמיענו מחלוקתם באלו השלשה דברים לפי שלא מספיק לנו ידיעת המחלוקת באחת מהן אלא בכולן השלשה כי אילו השמיענו המחלוקת בשפופרת של ביצה בלבד היינו אומרים כי שפופרת ביצה יותר אפשר לאדם להסתפק משמנה ובה נחלקו החכמים אבל בשל חרס לא נחלקו ואילו השמיענו המחלוקת בשל חרס היינו אומרים גם כן כי זאת היא בלבד מה שהתיר ר' יהודה לפי ששמנה מטונף ומאוס ואין אדם נמשח בו אבל שפופרת של ביצה אסור ואילו השמיענו המחלוקת באלו השנים היינו אומרים בכאן התיר רבי יהודה כי אין ביניהן ובין הנרות חבור אבל קערה שיש בינה ובין הנרות חבור פתילה **) אסור ע"כ הודיענו שהן חולקין בכולן. והלכה כחכמים:

משנה ה

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו': רוח רעה קוראין לכל מיני החולין הנקרא בערבי מלקוני"א כי יש מין מן החולי הנזכר שיברח החולי ויבדל מן הטבע האנושי הממוצע כאשר יראה האור או כשיתחבר עם בני אדם וישתעשע ותנוח נפשו בחשך ובהתבודדות בעת השתוממות והדבר הזה נמצא הרבה בבעלי המרות: ושעור זאת המשנה כך מפני נכרים מפני לסטים מפני רוח רעה פטור ואם בשביל החולה שיישן מותר ומפני זה אמר פטור במקום מותר לפי שהדין בסוף המשנה חייב ולא יתכן שיצא מדין מותר לדין חייב וזה החולה הוא חולה שיש בו סכנה ובתנאי שאי אפשר להוציאו למקום אחר או להסתיר האור ממנו: ואמרו כחס על הנר כחס על השמן כחס על הפתילה חייב ר' יוסי פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מה שאמר חייב הוא דעת רבי יהודה שהוא אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ולפיכך יאמר שהוא חייב לפי שלא היתה כוונתו לכבוי הנר אלא שלא ישרף חרס הנר או שלא יכלה השמן ור' יוסי אומר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ולפיכך הוא פוטר בכולן חוץ מן

הפתילה ובתנאי שיכוין להבהב מה שנשרף ממנה כדי שתאיר יפה כשידליקנה פעם שנית ואז תהיה מלאכה שצריכה לגופה. ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ז

על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן כו': הודאי הוא הטבל והוא דבר שאינו מעושר ולא הוציאו ממנו חק מחוקי ה': ודמאי הוא הדבר המסופק אם הוציאו ממנו המעשר או לא הוציאו וכבר קדמו אלו הדינים כולם במסכת דמאי בפ"ק ובארנו בפ"ב ממסכת תרומות כי אסור להוציא תרומות ומעשרות ולא הטבלת כלים בשבת ועוד יתבאר זה וטעמו במסכת ביצה ולפיכך אסור לעשות כן בין השמשות לפי שהוא ספק וזהו שקורין אותו בכאן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה וזה הערוב שאמר שמותר לעשותו בין השמשות הוא ערובי חצרות אבל עירובו תחומין אסור לעשותו בשעת הספק אלא מבעוד יום לפי שדינו יותר חמור כאשר נבאר בעירובין: והתירו כמו כן הטמנת החמין והוא המים החמין בין השמשות כי לא אסרו ההטמנה בשבת עצמו כל שכן בין השמשות אלא משום גזירה כאשר נבאר לפנים ותכלית הגזירה בשבת אבל בין השמשות לא. ודע כי אחר ביאת השמש עד שיראה כוכב מן הכוכבים הבינוניים בגדולה נקרא יום ושיראה כוכב אחד עד שיראו שנים הוא ג"כ יום משיראו שנים עד שיראו ג' הוא זמן בין השמשות וכשיראו שלשה הוא לילה בלי ספק והעיקר אצלנו כי בין השמשות ספק ועוד יתבארו אלו הדינין:

פרק ג

משנה א

כירה שהסיקוהו בקש ובגבבא כו': נותנין עליה ר"ל נותנין מערב שבת וישאר בה עד למחרת. ב"ה מתירין להשהות על הכירה הנזכרת חמין ותבשיל וב"ש אומרים חמין בלבד: בית הלל אומרים מחזירין בשבת על גבי גרופה וקטומה או על גבי כירה שהוסקה בקש או בגבבא וב"ש אומרים אין מחזירין כלל ומה שאמרו בית הלל מחזירין בתנאי שלא תונח הקדירה על דבר אלא שתהיה באויר עד שישפך ממנה ויחזירנה ומה שאמרו בית הלל שאסור לשהות התבשיל על גבי כירה אלא אם הוסקה בקש ובגבבא או שתהיה גרופה וקטומה הוא בתבשיל שנתבשל חצי בשולו לפי שנאמר גזירה שמא יחתה בגחלים לגמור בשולו אבל אם לא נתבשל כלל עד שנתיאשו מבשולו עד הבקר או אם יגמר בשולו עד שאינו צריך לאש והאש הוא מפסיד אותו מותר לשהותו על גבי הגחלים ואינו צריך להוציא האש והוא אמרם עד שיגרוף וגם אינו צריך להשים דשן על גבי

גחלים כדי שיועמו והוא אמרם עד שיתן את האפר וזו היא שקורין אותה קטומה תרגום דשן קיטמא והוא האפר וכשתתבשל בשיל ולא בשיל ישימו בו בעת הטמנתו דבר חי כגון בשר או ירק ויהא מותר לשהותו על גבי גחלים מפני שהוא מסיח דעתו: וקש הוא התבן: וגבבא זבל השדות: וגפת פסולת הזיתים הנשאר אחר סחיטתן והוצאת שמנן: כופח הוא שאשו פחות מאש התנור ויותר מאש הכירה: והכירה מקום בנוי בארץ כדי לשפות בו שתי קדירות ויתנו האש תחת שתי הקדירות בכירה אחת וכופח הוא כמו כן בנוי בארץ והוא מקום ששופתין בו קדירה אחת ונותנין האש תחתיה ולכן יגדל חמימות הכופח יותר מן הכירה לפי שהאש מתחלק תחת שתי הקדירות בכירה:

משנה ב

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא כו': נותנין עליה ר"ל נותנין מערב שבת וישאר בה עד למחרת. ב"ה מתירין להשהות על הכירה הנזכרת חמין ותבשיל וב"ש אומרים חמין בלבד: בית הלל אומרים מחזירין בשבת על גבי גרופה וקטומה או על גבי כירה שהוסקה בקש או בגבבא וב"ש אומרים אין מחזירין כלל ומה שאמרו בית הלל מחזירין בתנאי שלא תונח הקדירה על דבר אלא שתהיה באויר עד שישפך ממנה ויחזירנה ומה שאמרו בית הלל שאסור לשהות התבשיל על גבי כירה אלא אם הוסקה בקש ובגבבא או שתהיה גרופה וקטומה הוא בתבשיל שנתבשל חצי בשולו לפי שנאמר גזירה שמא יחתה בגחלים לגמור בשולו אבל אם לא נתבשל כלל עד שנתיאשו מבשולו עד הבקר או אם יגמר בשולו עד שאינו צריך לאש והאש הוא מפסיד אותו מותר לשהותו על גבי הגחלים ואינו צריך להוציא האש והוא אמרם עד שיגרוף וגם אינו צריך להשים דשן על גבי גחלים כדי שיועמו והוא אמרם עד שיתן את האפר וזו היא שקורין אותה קטומה תרגום דשן קיטמא והוא האפר וכשתתבשל בשיל ולא בשיל ישימו בו בעת הטמנתו דבר חי כגון בשר או ירק ויהא מותר לשהותו על גבי גחלים מפני שהוא מסיח דעתו: וקש הוא התבן: וגבבא זבל השדות: וגפת פסולת הזיתים הנשאר אחר סחיטתן והוצאת שמנן: כופח הוא שאשו פחות מאש התנור ויותר מאש הכירה: והכירה מקום בנוי בארץ כדי לשפות בו שתי קדירות ויתנו האש תחת שתי הקדירות בכירה אחת וכופח הוא כמו כן בנוי בארץ והוא מקום ששופתין בו קדירה אחת ונותנין האש תחתיה ולכן יגדל חמימות הכופח יותר מן הכירה לפי שהאש מתחלק תחת שתי הקדירות בכירה:

משנה ג

אין נותנין ביצה בצד המיחם כו': מיחם שם הכלי שיחמו בו המים והוא נעשה מנחשת או ברזל ברוב ותשאר חמה אחר שיורידוהו מן האש: ופירוש תתגלגל תתערב הענין

שתתבשל קצת בשול: וסודר שם הבגד והקבוץ סודרים וכשיהיה הסודר חם והוחם לשמש לא תתגלגל בו הביצה ולא חלק ר' יוסי בסודר שהוחם באש שאסור לצלות בו לפי שהכל מודים בתולדות האור שהוא אסור אבל המחלוקת במה שהוחם בשמש רבנן אוסרים אותו כדי שלא יתגלגל בתולדות האור ור' יוסי אינו מודה בזאת הגזירה וכמו כן אינו חולק ר' יוסי בחול ואבק הדרכים כי הוא אוסר להטמין שם הביצה לבשל ולא מפני שהוחמה מן השמש אלא מפני טלטול העפר שהוא אסור לדברי הכל ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ד

מעשה שעשו אנשי טבריא כו': **מוליאר הגרוף כו'**: סלון צנור עגול יהיה עשוי מחרס או עופרת או זולתם: וחמי טבריא ידועים כי היו מימיהם כולם מרחצאות חמים בטבעם: ואמה שם שוקת המים שמושכים ממנו בסלונות והיו אותן הסלונות משוקעות במימי המרחצאות ומתחממות והיו המים הנמשכים דרך אותן הסלונות חמים ונתנו חכמים אותן המים בשבת כחמין שהוחמו בשבת שהן אסורין בשתיה ולרחוץ בהם אפילו אבר קטן מאברי הגוף וביום טוב כחמין שהוחמו בי"ט שהן מותרין בשתיה וברחיצת פניו ידיו ורגליו ואסור לרחוץ בהן כל גופו ודע כי חמין שהוחמו מערב שבת הם מותרין בשבת לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו וכמו כן חמין שהוחמו מערב י"ט הן מותרין ביום טוב לרחוץ בהן כל גופו: ומוליאר הוא כלי מנחשת ידליקו בתוכו האש וסביב האש תעלה מבחוץ וממלאין אותה מים וכשמסירין האש מן המוליאר בערב שבת הם מותרין אותן המים לשתותן בשבת ואפילו הן חמין: ואנטיכי כשמסירים האש מאותו הצד שיש שם המים החמין בשבת יתחמם הנחשת ויתמיד חומו כאילו האש תחתיו בשבת והן חמין שהוחמו בשבת ואסורין בשתיה כאשר הוא העיקר אצלנו ומוליאר אינו כן כי צדדיו בלבד הם החמין וזה האנטיכי שוליו הן החמין. והלכה כחכמים:

משנה ה

המיחם שפינהו כו': **האילפס והקדירה כו'**: אינו רוצה באמרו פנהו שלא הניח בו כלל מן המים אבל רוצה לומר שחסר מן המים והניח שם מים חמין ולפיכך אסור לו להוסיף על אותן המים מעט מים כדי שיהיו הכל חמין אבל יכול להוסיף עליהם מים מרובין עד שיהיו הכל פושרין וזהו ענין אמרו אבל נותן לתוך הכוס כדי להפשירן: והאילפס והקדירה הם הכלים שמשימין בהם התבשיל להתבשל ואסור לתת תבלין בכלי הבשול והם רותחין לפי שהתבלין מתבשלין בהם אבל אם נתן התבשיל בקערה אע"פ שהוא רותח מותר לתת בה התבלין לפי שהתבשיל כשהוא בקערה חמימותו חסר ואינו מבשל

מה שמשימין בו. ור' יהודה אומר כי מותר לתת התבלין בקדרה רותחת אלא אם יש באותה קדרה חומץ או ציר לפי שהן ממהרין הבשול וכל זה בתבלין אבל מלח הכל מודים שמותר לתתו בקדירה רותחת כי המלח אינו מתבשל עד שישלוט האש עליו. ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ו

אין נותנין כלי תחת הנר כו': **מטלטלין נר חדש כו'**: **נותנין כלי תחת הנר כו'**: הטעם שבעבורו אסרו נתינת כלי לקבל בו שמן בשבת כי אותו שמן המנטף מן הנר אסרו ליהנות ממנו בשבת לפי שאינו מן המוכן כי כבר הקצה אותו להדלקה ועשה אותו מוקצה ונאסר טלטול הכלי מפני אותו השמן שיש בו שהוא אסור לטלטלו לפי שהוא מוקצה והעיקר אצלנו אין מבטלין כלי מהיכנו בשבת: וטעם איסור טלטול נר ישן לפי שהוא מאוס וזה יקרא מוקצה מחמת מיאוס ורבי שמעון אינו חושש למין ממיני המוקצה ולפיכך יתיר כל הנרות מלבד הנרות הדולקות גזירה שמא יכבה והפתילה מותר אצלו לטלטלה אע"פ שהיה אסור קודם לכן ואין הלכה כמותו בנר שהדליקו בו בשבת כי העיקר אצלנו כי כל מה שהוקצה בין השמשות ואינו מותר לטלטלו באותה שעה שאסור לטלטלו בכל השבת והוא אמרם מגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא ושאר הנרות דינם כרבי שמעון לפי שמעקרנו בשבת כר' שמעון שהוא אומר אין מוקצה: ואמרם נותנים כלי תחת הנר לקבל ניצוצות הוא בשבת כי אותן ניצוצות אינן חשובות עד שיאסור טלטול הכלי בשבילם והוא אמרם ניצוצות אין בהם ממש ואסרו לתת בו מים ואפילו בע"ש וכל שכן בשבת לפי שממהר כבוי הניצוצות והעיקר גרם כבוי אסור כאשר הודעתיך:

פרק ד

משנה א

במה טומנין ובמה אין טומנין כו': **טומנין בכסות ובפירות כו'**: גפת כבר בארנו שהוא פסולת הזיתים שיוצא מתחת קורת בית הבד אחר שיצא ממנו השמן וכן פסולת השומשמין. וסיד ידוע. וזגין קליפי הענבים. וחרצנים הם הגרעינים והוא הנשאר מן הענבים אחר דריכתן וסחיטתן בגתות. ומוכין הוא הצמר ובלאי הבגדים ודומיהן שממלאין בו הכרים והכסתות וזולתם: ואמרו בזמן שהם לחים אינו רוצה בזה העשבין בלבד אבל חוזר על הכל ר"ל תבן וזגין ומוכין ועשבין ואינו רוצה באמרו לחים שיהיו שרויים במים אבל רוצה שיהיה בהם לחלוחית טבעית ויתכן להיות זה בצמר אם יהיה

מבין יריכות הצאן ומן הסמוך לאליה כי יש שם לחלוח טבעי: ונעורת שם הדבר הנופל מן הפשתים כשמנפצין אותו: ונסורת של חרשים הוא הקש הדק הנופל מן העץ כשמגררין אותו במגירה. וזה הוא שאוסר ר' יהודה הנעורת. ואין הלכה כר' יהודה: וטעם איסור הטמנה בתבשיל באלו הדברים המנויים לפי שהן מוסיפים בחמימות הדבר הטמון בהן ובשולו והדברים שהתירו בהם ההטמנה הם המחזיקין אותו הטמון בחמימות כאשר הוא בלי תוספת: ודע כי זאת ההטמנה שהוא מדבר בה שאסרוה בדברים והתירוה בדברים כמו שהזכיר היא ערב שבת אבל ביום השבת לא התירו הטמנת דבר חם אבל יטמין בשבת התבשיל הקר בלבד כאשר יתבאר בזה הפרק והדעת היה מחייב שתהיה ההטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף מותרת והם הדברים שאמרה המשנה טומנין בהם מותר אבל אסרוה גזירה שמא יטמין ברמץ והוא האפר החם לפי שהוא אינו מוסיף ואסרנו ההטמנה באפר החם מפחדנו שתהיה בה גחלת האש קטנה ובעת שמניעים האפר יחתה בגחלים ולפיכך לא התירו ההטמנה בשבת ואפילו בדבר שאינו מוסיף משום גזירת רמץ ורמץ גזירה שמא יחתה בגחלים ואולי תקשה בעקר שהוא אצלנו אין גוזרין גזירה לגזירה והוא שיגזרו ב"ד דבר בשעה מן השעות ואחר כך ישוב ויגזור גזירה לאותה גזירה זה הדבר אינם עושים אבל אם יהיו שתי הגזירות בשעה אחת הרשות בידם והוא דבר נעשה תמיד והוא ענין אמרם כולהו חדא גזירה היא ר"ל כי מי שגזר זאת הגזירה ראה שלא תתקיים זאת הגזירה אלא בגזירה אחרת תחזק אותה ותסמוך אותה ולפיכך גזר שתי הגזורות יחד. ודע כמו כן כי הדברים שלא התירו בהם ההטמנה והם המנויין בכאן לא התירו ההטמנה בהן אפי' מערב שבת והסברא תחייב שתהיה ההטמנה בהם מותרת ואפי' בשבת לפי שלא אסרו בשבת תוספת החמום או החמום מתחלתו אלא בתולדות האש ואלו אינם מתולדות האש אבל אסרו אותם בשבת גזירה שמא ירתיח ויאמר האומר כמו שהוא מותר תוספת החמום בהטמנה כך הוא מותר על גבי האש ויבא לידי חמום על גבי האש בשבת על כן אסרו ההטמנה בשבת בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום להרחקה יתירה והתירו בה ההטמנה בין השמשות שהוא נקרא ספק חשכה בין בדבר המוסיף בין בדבר שאינו מוסיף ובזו השעה לא נאמר גזירה שמא יטמין ברמץ וירתיח לפי שסתם קדירות בין השמשות רותחות הן מבערב שבת כי אינו אסור לנו להוסיף הבשול בשבת הלא תראה כי התבשיל שלא נגמר בשולו מותר להשהותו על האש כדי שיתבשל כל הלילה כאשר בארנו בפרק שלפני זה אבל אסרו זה גזירה שמא יטמין בדבר המוסיף מערב שבת ותרתיח הקדירה אחר ביאת השבת במה שיעורר החום ויצטרך לגלות הקדירה מפני הרתיחה עד שתנוח רתיחתה ואחר כך יחזור אל הקדירה

מה שהוציא ממנה ונמצא טומן בדבר המוסיף בשבת אבל בין השמשות מותר להטמין בדבר המוסיף כי הקדירה כיון שנגמרה רתיחתה לא תרתיח אח"כ וכשיבא בין השמשות כבר נגמרה רתיחת כל הקדירות וזהו אמרה בנתינת הטעם בזה הענין סתם קדירות בין השמשות רותחות הן הנה נתברר לך מזה כי דבר המוסיף והם הדברים המנויים שאין טומנין בהם ר"ל אין טומנין בהם מבעוד יום אבל בין השמשות מותר מן הטעם שאמרנו ודבר שאינו מוסיף טומנין בו בכל עת בין בין השמשות בין מבעוד יום ואינו אסור אלא בשבת בלבד כמו שבארנו הנה נתבאר ענין זה הפרק באור יפה ואתה תעיין בו ותשמור אלו הדינים כי לא נתבאר מן הגמרא אלא אחר העיון המדוקדק במקומות מפורדים:

משנה ב

טומנין בשלחין ומטלטלין אותן כו': שלחין עורות תרגום והפשיט את העולה וישלח. וגיזי צמר ידוע והוא לשון רבים והנפרד גז צאנך או גזה. ואמרו אין מטלטלין אותן זה כשלא ייחדן להטמנה אבל אם הזמינם לטמון בהם מותר לטלטלן: נותן את הכסות [צ"ל נוטל את הכסוי] הוא שיתן על פי הקדירה חתיכת בגד ואחר כך יתן על אותה החתיכה הגזות ואמרו יטול הבגד שעל פי הקדירה ויפלו הגזות שעליו זה הוא טלטול מן הצד והוא מותר. והכל מודים כי כשישתנה סדר מושב הדברים שטומנין בהם שאסור להחזיר החמין לאותו מושב ועל דרך הדמיון אומר כי מי שהטמין קדירה בתבן וכשהסיר הקדירה נהרס המקום ונתרפה התבן אסור לו להשיב הקדירה לאותו התבן כי מקומו נפסד ורפה ותצטרך הקדירה לעשות לעצמו מקום בתבן בשמחזיר אותה ונמצא כמי שטומן בשבת ואין מחלוקת בזה אבל המחלוקת כרבי אלעזר בן עזריה דואה כי הוא חייב להשמר ולהזהר בשעת נטילת הקדירה מן הקופה שטמן בה כדי שלא יפסיד מקום הקדירה ויחזיר אותה אחר הריסות המקום ולפיכך יאמר שישנה מקום הקופה ויטה אותה כדי שלא יפסד מקום הקדירה כשיוציאה ואז יגלה אותה ויוציאה וחכמים לא הצריכוהו לזה אבל אומרים יטול בדרכו ויחזיר ואם נתקלקל גומא לא יחזיר. ואמרם לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך כדי שלא יטמין בשבת מן הטעם שזכרנו ואמרם ממלא את הקיתון ונותן תחת הכר ר"ל בשבת כי הרימנת מים בשבת על זו הדרך מותרת. וכר בגד מלא מוכין או נוצה וכיוצא בו משימין אותו תחת הראש כשאדם שוכב. וכסת מאותו המין אלא שהוא גדול יותר והלכה כחכמים:

פרק ה

משנה א

במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו': אפסר הוא חבל שקושרין על פיות הגמלים. וחטם הוא טס של ברזל שקושרין אותו על הלחיים ובלשון עברי פח את פחי הזהב ומה שדקדק בנאקה לבנה לפי שהיא חזקה יותר ותצטרך שמירה מעולה. ולובדקים הוא מין מן החמורים שאינן למודים והוא בינוני בין חמור הבר ובין חמור הישוב: ופרומביא הוא רסן של ברזל. ושיר הוא המתג. וענין אמרו יוצאין בשיר ונמשכין בשיר שיוצאות הבהמות בעלי השיר וכליהן כרוכין על צואריהן ונמשכין בשיר כי הוא מותר למושכן במתג שלהן. ומזין עליהם ר"ל על אותן המתגין כשנטמאו באהל המת. ואמר וטובלים במקומם בתנאי שלא יהיו חלקי אותן המתגין דחוקות קצתם על קצתם ויהיה הריוח ביניהם מעט כדי שלא יעשו חציצה ודע כי העיקר אצלנו כי כל מה שהוא מתכשיטי הבהמות אינו מקבל טומאה כאשר נבאר במסכת כלים ומה שאומר בכאן כי השיר וכיוצא בו מקבל טומאה לפי שהוא מכלי האדם בשעת הרכיבה לפי שהוא מנהיג בה הבהמה והוא מתשמישי האדם לפיכך מקבל טומאה:

משנה ב

חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה לו כו': ומה שאמר קשורה לו ר"ל מע"ש אבל אם עבר אדם וקשר עליו המרדעת אסור לצאת בו בשבת ולבובים הוא שקושרין עורות על אברי הזרע מן הזכרים כדי שלא יעלו על הנקיבות ולא יתעברו. ושחוזות שקושרין אליות הנקיבות על גביהן כדי שיעלו הזכרים עליהם בחוזק ויתעברו. וכבולות הפך זה והוא שיקשרו אליותיהן ברגליהן כדי שלא יעלו עליהם הזכרים. וכבונות פי' שמורות. והוא שיכרכו בגד על צמרן כדי שלא יתלכלך באבק ושישאר בלחלוחיתו ורכותו ויעשו זה בכבשות בלבד לפי שצמרן יותר רך מצמר הזכרים. וצרורות קשורות השדים כדי שלא יזוב מהם החלב. וחלק ר' יהודה על זה ואמר כי אסור להוציאן צרורות לחלב ר"ל שתהיה הכוונה בקשירת השדים כדי שיתקבץ החלב ולא יזוב כדי שיחלבו מהם חלב הרבה אבל מותר להוציאן צרורות ליבש אם הכוונה ליבש החלב מן השדים כלל. והלכה כר' יוסי ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ג

ובמה אינה יוצאה לא יוצאה גמל במטוטלת כו': מטוטלת חתיכת בגד קשורה בזנב הבהמה לסימן או לסגולה לשום דבר. ועקוד קשור היד והרגל יחד. ורגול הוא שיכפפו

היד על הזרוע ויקשרו אותו והרבה עושין זה בגמלים. ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך ואפי' היו קשורין מערב שבת כדי שלא יראה כמי שמוליכין למקום שוק הבהמות. ואמרו ובלבד שלא יכרוך רוצה בו שלא יקשור ויכרוך וזה המאמר שאמר ובלבד שלא יכרוך אינו תלוי בשבת בלבד אלא בשבת ובשאר ימים כי הטעם משום כלאים וזה כי כשהחבלים שמנהיגים בהם הבהמה הם מקצתם צמר ומקצתם פשתים ומקצתם גמי אז יהיה אסור לו שיקשור ויכרוך וינהיג אותה בהם ומה שהתיר בשאר חבלים בשבת בתנאי שלא יהיו ראשי החבלים תלויין ויוצאין מתחת ידו לארץ טפח או יותר כדי שלא יראה כמי שנושא חבלים תלוים מידו:

משנה ד

אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו כו': בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת כאשר בארנו קודם זה. וזוג פעמון ותולין אותו בצואר הבהמה כדי שישמע קולה בעת מרוצתה ואסור להוציאה בזוג שדומה כמי שמוציאה לשוק. ופקוק הוא שממלאין הפעמון בצמר או בצמר גפן וכיוצא בו כדי שלא ישמע קולו. וסולם שבצוארו פירוש עצים שעושין כמו שתי וערב על צואר החמור כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חבורתו אם יש שם חבורה ולא יניחנה להתרפא. ורצועה שברגלו עור שקושרין ברגלו כשפרסתו סדוקה עד שתדבק. ותרנגול ידוע והוא שם הזכר ושם הנקבה תרנגולת והשם הכללי לכולן תרנגולים וחוטין שברגליהם הוא חוט קשור על הרגל סביב ולא יתלה ממנו כלל והוא עשוי לסימן שלא יתערב. ורצועה היא הרצועה התלויה מן הרגל. ומן הכבשים מין שיש להם אליה גדולה כמו הכבשים הנמצאים במצרים שיש להם אליות גדולו' כבדות כחלק גדול מגופן ועושין לאותן אליות עגלות כדי שלא יתחככו על הארץ ויפשיטו העור מעליהן. וחנונות מגזרת צמח ששמו יחנון והוא עשב שמשימין אותו בנחירי הנקבות מן הצאן כדי שישליכו התולעים שהם במוחן והזכרים אינן צריכין לזה לפי שהם מנגחין זה לזה ונופלים התולעים. וגימון מחרישה ושל גמי ישימו אותו עליה כדי שיכוף אותה ותלמד לחרוש וחבירו הלכוף כאגמון ראשו (ישעי' נח): ועור הקופר עור של שרץ מלא קוצים קושרין אותו על שדי הפרה כדי שלא יינקו אותה הנחשים כשתישן בלילה וכשבאין לינק מכין אותם הקוצים שבעור ובורחים מהם. ואמר פרתו של ר' אלעזר בן עזריה רוצה לומר כי הוא דן בזה הדין לאשה שכנתו. ואין הלכה כמותו לפי שהוא כמו משוי ומזה הטעם אסרו כל מה שאסרו:

פרק ו

משנה א

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו': מה שאמר לא תטבול בהם עד שתרפם הוא טעם איסור יציאתם באלו החוטין בשבת לפי שנחוש שתצטרך לטבילה בשבת ותסיר אותם מעל ראשה ומצחה כדי שלא יהיו חוצצין ותעבירם ד' אמות ברשות הרבים כי אלו החוטין הם על הראש אבל חוטי הצואר מותר לטבול בהם ולפיכך תצא בהם בשבת. וטוטפת הוא ציץ יקשרו אותו על המצח מאוזן לאוזן. וסנביטין נקראים בלשון חכמים לחיים והם ממיני התכשיט ונתלין מן הציץ על הצדעים ועל הלחיים ולפיכך נקרא לחיים. ואמרו בזמן שהן תפורין רוצה לומר תפורין בטוטפת. וכבול חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרין אותה על המצח ונותנין הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ במצח והוא בפני עצמו זולת הציץ תכשיט. ואמרו לרשות הרבים הוא משמש לכל מה שזכר כי טעם אסורם גזירה שמא יפלו ברשות הרבים ותטלם ותביאם בידה. ועיר של זהב כליל של זהב על צורת ירושלים והיתה אצלם תכשיט. וקטלא חונקת והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו ולפיכך נקראת חונקת ובלשון ערבי מכנק"ה. ואמרו אינה חייבת חטאת לפי שטבעת שאין עליה חותם יש בה קצת תכשיט אע"פ שאינה מתכשיטי הנשים לגמרי ומחט שאינה נקובה אפשר שתחלק בה האשה שער ראשה ולפיכך היא ממיני תכשיטיה ולפיכך אינה חייבת חטאת:

משנה ב

לא יצא האיש בסנדל המסומר כו': סנדל המסומר מסומר במסמרים ובלבד שיהו עשויין לחזק וטעם איסורו כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצין לתפלה וקריאת שמע במערות ושמעו קול המון וסברו שמא הרגישו בהם האויבים דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים ומתו מהם רבים ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום טוב לפי שהם ימי כניסה וכנופיא. ואם יש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחיד ברגלו הבריאה: ואמרם מומחה סמוך על התואר וחסר המתואר כמנהג כאילו אמר מאדם מומחה ומומחה הוא שנבחן ונתנסה שלש פעמים ונתאמת בו הנסיון ויהיה האיש מומחה כשירפא בקמיע שלו שלשה פעמים: שריון ידוע שריון קשקשים (שמואל א י"ז:ה'): וקסדא כובע של ברזל: מגפיים מלבוש של ברזל יתכסה בו האדם בשעת המלחמה כדי שלא יכו אותו ויפול:

משנה ג

לא תצא אשה במחט הנקובה כו': כאשר השלים לזכור הדברים שאם יצא באחד מהם לא יתחייב חטאת לדברי הכל התחיל לזכור הדברים שאם יצא באחד מהם יתחייב חטאת ומפני זה לא דבקו בזה המין הראשון: וכוליאר כמו טבעת שמסבב הראש כולו ובלשון חכמים קורין אותו מכבנתא: וכובלת כלי קטן מכסף או זהב ונותנין בו משיחה טובה יתעדנו בה הנשים: ופלייטון המור הוא המוסק והדומה לו ממיני הבושם. והלכה כחכמים:

משנה ד

לא יצא האיש בסייף ולא בקשת כו': תריס הוא המגן: ואלה גנה מעץ ואין בין המגן והאלה אלא שהמגן תבניתו כמו משולש ואלה תבניתו עגולה ושניהם מעץ: בירית אצעדה בשוק: כבלים עכסין בצורת האצעדה והיו מטילין ביניהם שלשלאות והיו מתקשטים באלו הכבלים הבתולות כדי שלא יפסעו פסיעה גסה ויגיע להן היזק בבתוליהן: ומה שאמר טהורים וטמאים אינו נכלל בדיני השבת אבל אמר זה מפני שהזכיר בכאן כבלים והודיענו דין אחר והוא כי העכסין אינן מקבלין טומאה לפי שאינן מכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו והכבלים מקבלין טומאה לפי שהם מכלל הכלים שיש להם שם מיוחד ועוד יתבארו אלו העקרים במסכת כלים. ופירוש תכשיטיה עדיה וחליה: וגנאי פירושו לפי מקומו והוא הפך השבח כלומר רוע וכיעור. והלכה כחכמים:

משנה ה

יוצאת אשה בחוטי שער בין משלה בין משל כו': וחוטי שער הם החוטים הנעשים משער כי אין ענינן כענין חוטי צמר וחוטי פשתן הנזכרים בראש הפרק כי חוטי שער אפילו קשורין על מצחה קשר מהודק אינם חוצצין לפי שהמים נכנסים בהם ולפי שמותר לטבול בהם מותר לצאת בהם בשבת כאשר בארנו בראש הפרק. ואלו השמיענו שלה היינו אומרים שלה שאין מאוסין לה מותר אבל של חברתה שהם מאוסין לה ושמא יש לה לחברתה בראשה חולי הנקרא חולי השועל והוא מריטת השער וכיוצא בה אסור ואלו השמיענו של חברתה היינו אומרים של חברתה שהיא ממינה מותר אבל בשל בהמה שאינה ממינה אסור על כן השמיענו שהכל מותר: ופאה נכרית כמו מגבעת ידבקו בו שער נאה והרבה ותשים אותו האשה על ראשה דרך ערוי כדי שתתקשט בשער: ומוך מעט צמר מצמר גפן ודומיהם ובמוך שהתקינה לנדתה אפילו נשתמשה בה שלא יהיה קשור לפי שאם נפל לא תטלנו ולא תביאנו מפני מאיסותו אבל מוך שבאזנה ושבעקיבה לא תצא בה עד שיהא קשור קשר מהודק באוזן או בעקב: ומה שתתן האשה בפיה פלפל

או מלח והדומין להם הוא להעביר ריח הפה אם יש בה זוהמא או ריח רע: ושן תותבת הוא שן נכרי שנותנת האשה בפיה במקום שינה שנפל לה דרך עראי ויתחזק בלחיצת השנים האחרים: ושן של זהב הוא שיהיה שן משניה משונה במראיתו ותעשה מכסה מזהב בצורת אותו השן ותרכיבהו עליו להסתיר מומה ורבי אומר שכיון שזה המעשה הוא להסתיר מומה שלא תעקור אותו להראות לחברותיה וחכמים אומרים שתעקור ותראה בר"ה ולפיכך אסור לצאת בו. והלכה כחכמים:

משנה ו

יוצאת בסלע שעל הציניות כו': צינית חולי הנקרא בערבי סלע"א וחכמים קוראין אותו בת ארעא לעובי חלטיה וקושי עצמה: וסלע כמו פשוט מפותח מכסף או נחושת וזולתו כי סגולת התועלת היא בפתוח: וחוטין הוא חוטין קשורין בצואר ובלבד שלא יהיו צבועים כי אם הם צבועים מחמת יפיין תסיר אותם מצוארה ותראה לחברותיה בר"ה: רעולות כמו פעמונים או זגין כי הנשים הערביות היו יוצאין בזגין כמו שמנהגן לצאת תמיד והוא מין ממיני החלי הנטיפות והשרות והרעלות (ישעיהו ג':י"ט) וכמוהו והברושים הרעלו (נחום ב':ד') כלומר הונדו והונעו כדי שיפול פריין: וקסמים שבאזניהם עצים קטנים עגולים היו מכניסין אותם בנקבי אזניהם כדי שלא יסגר הנקב: ופרופות כמו כרוכות ר"ל כי הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה: ואח"כ אמר כי כל הנשים מותר להן לצאת בזה הענין ומה שיחד ערביות ומדיות לפי שהן הידועות בזה המעשה וזה המנהג:

משנה ז

פורפת על האבן ועל האגוז כו': זאת הפריפה היא בשבת כי אין בה קשר אלא פריפת החוט בלבד: ואמרו ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת הוא חוזר אל המאמר האחרון והוא אמרו על המטבע לפי שאסור טלטול המטבע בשבת:

משנה ח

הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר כו': בית קיבול כתיתין ענינו שיהיה באותו עץ שהוא קב הקטע גומא שיכנסו בה קצוות הבשר עד שיבש ונשאר יוצא לחוץ ממי שקטעו ידו או רגלו ולא כוונו החתך: ואמרו טמא ענינו שהוא מקבל טומאה אפילו טומאת מדרס לפי שהוא כלי קבול כאשר נבאר במסכת כלים: טומאת מדרס הוא כי כל מה שהוא ראוי למשכב ומושב כשניתן כובד הזב עליו נטמא ואפילו יהיה בין הזב ובין המושב דברים בינונים מאבנים וכיוצא בו ועוד התבאר זאת הטומאה משלם במסכת זבים ולפי שזכר הקב והוא הרגל שיעשה הקיטע וזכר מסעדיו שהוא מותר לצאת בהם

בשבת לפי שהן קיימות וחזקות ושיכול להכנס בהן לעזרה ואינו דרך הבזיון כמו הסנדל והמנעל שהוא חסור להכנס בהן להר הבית כולו כאשר בארנו בסוף ברכות דבר גם כן על סמוכות של כסא איזה כסא שיהיה ואמרו שהן מקבלות טומאה ומצורות אלו המסעדים שהיו ידועים אצלם יודע מאיזה טעם לא יצא בהם בשבת והוא לרוב המתפרקים מן הרגל וההולך בהן יראה כאילו הוא מוליכן או גוררן: אנקטמים כמו מנעל מעץ ולפי שאינה ראויה למשכב ומושב ולא תקבל ההליכה בהם אין מקבלין טומאת מדרס ועוד יתבארו אלו העקרים כולם במסכת כלים. והלכה כרבי יוסי:

משנה ט

הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה כו': אלו הקשרים נתבארו בגמרא והוא כי הם זכרו כי הבן הקטן כשיש לו אהבה רבה באביו ולא יכול הנער לעזוב את אביו וישוב עליו להיזק שהאב לוקח שרוך נעלו הימנית ויקשרנו לו בזרועו השמאלית ויועיל לו בסגולה ואלו הן קשרים: ואמרו וכל אדם חוזר להתיר לבני מלכים שיצאו בזגין:

משנה י

יוצאין בביצת החרגול ובשן שועל כו': חרגול מין חגב את החרגול למינהו (ויקרא י"א:כ"ב) וזה יועיל לחולשת עצבי הירכים בסגולה: ושן של שועל יעשה לשינה ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותו על מי שארך שנתו תקיצו ואם לוקח משועל מת יעשה להפך וכמו כן יזמו בעלי סגולות כי כשיוקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו. והלכה כרבי יוסי כי העיקר אצלנו כל שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי ועל זה לא אמר הכתוב ולא תלכו בחוקות הגוים (שם כ):

פרק ז

משנה א

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר כו': מפני זה אמר כלל גדול מפני היות שבת עונש חמור משאר עונשים לפי שהוא בסקילה: ואמרם כל השוכח עיקר שבת רצונו לומר ואפי' היתה לו ידיעה קודם לכן ומלת שוכח תורה על זה והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באסור מלאכה בשבת והוא מאמין כי זה היום שהוא עושה בו מלאכה הוא שבת ולפיכך אינו חייב אלא קרבן אחד לפי שאין לו אלא שגגה אחת בעיקר התורה. אבל אם ידע כי השם יתברך אסר המלאכה בשבת והוא חושב כי זה היום אינו שבת

חייב קרבן אחד על כל שבת ושבת כי שגגה אחת היא ליום כולו. אבל כשידע כי היום שבת והמלאכה בו אסורה אבל אינו יודע אם זו שהוא עושה היא מלאכה ותיאסר או לאו אבל חשב שהיא אינה מלאכה ואינו יודע שהיא בכרת אלא שחשב שהיא במלקות הרי חייב קרבן על כל מלאכה ומלאכה כי שגגה היא בכל מלאכה: ואמרו מלאכות הרבה מעין מלחכה אחת הוא שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו הנקראות תולדות אינו חייב אלא חטאת אחת. ודרך משל אמר כי הטוחן חטים בשגגה שהוא אב מאבות מלאכות ואחר כן ישור עץ במשור לקבל הנסורת שלו ויטחון חתיכה של מתכת לקחת טחינתה וכל זה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת כי זאת הנסורת וזאת הטחינה תולדות טוחן הן:

משנה ב

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו': מעמר הוא הגודש העמרים הקצורים אחת על אחת ועמיר שם האגודה מן החטה והשעורה וזולתם מכל מה שיקצרו בני אדם: בורר הוא מי שמנקה ובורר האבנים והצרורות ודומיהם מן הזרע: מרקד הוא המנפה אח הקמח להפרישו ממורסנו: מנפצו בשבט כמו חובטו: והמסיך הוא המוסך את השתי והיא ההסכה נגזר מן המסכה הנסוכה (ישעיה כה): ובתי נירין הן חוטין תלויין קצתם בקצתם והוא מין מן האריגה ובהם יארוג האורג ושם הנירין ועצמם מפורסם אצל האורגים: והמולחו רוצה לומר המולח העור: והמעבדו הנותנו בעבוד: והמוחקו הגורר השער ממנו: והמחתכו מי שיחתוך העור: וסותר כמו הורס: והמכה בפטיש פטיש כלי שמשתמשין בו הצורפים ואומני ברזל ונחשת והוא ידוע וכפטיש יפוצץ סלע (ירמיה כג) ומכה בפטיש אפילו בשעת גמר מלאכה כאשר עושין המכין בפטישין כי מנהגם להכות הכאות על עצם הסדן בשעת ההכאה ולפיכך כל תקון מלאכה והשלמתה כמו המירוט והחכוך ומיני היפוי כולם תולדות מכה בפטיש והוא אמרם כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: ואלו האבות כולם דמיונות והוא כי אמרם קוצר הוא מאבות מלאכות וכמו כן כל התולש צמח מחובר לארץ כשכוונתו באותו דבר שתולש כמי שאורה תאנים או בוצר ענבים או חובט זיתים כל אחד מאלו המלאכות לא נאמר בהם שהן תולדות קוצר אבל הוא קוצר ממש כאשר לא נאמר במי ששחט כבש או שור שהוא תולדות השוחט או במי שבשל תבשיל מן התבשילין שהוא תולדות האופה אבל הוא אופה עצמו אבל התולדה שתקח ענין אותה המלאכה המנויה באבות בלבד ובאיזה מקום שתמצא אותו הענין הוא תולדה לאותו האב. המשל על זה אמרנו כי הטוחן הוא מאבות מלאכות וענין הטחינה הוא כתיתת החלק הגדול ועשייתו חלקים

קטנים ולפיכך חתוך הירקות בשבת או נסירת עץ לקבל הנסורת שלו או טחינת שפיית חתיכת מתכת לקחת טחינתו או כריתת עצים לשריפה כל זה תולדות טוחן וכמו כן ענין הבשול הוא רפיון העצמים הקשים ולפיכך כל מי שיתיך דבר מן המתכות או יחם אותם הוא תולדות אופה אע"פ שאינו מדליק אש ואינו מבעיר אותה אלא שנותן ההתכה באש בוער עד שתתחמם. ועל זה הדרך תקח הסברא כי ענין האריגה קבוץ החלקים הנפרדים ודבוקם והכנסת קצתם בקצתם: וענין העבוד חזוק הדברים הרפים כדי שלא יפסדו במהרה. והבן זה הענין ושמרהו וזכור אותו תמיד כשתראה מלאכה מן המלאכות תעיין תולדות איזה אב היא ולא יתערב עליך המעשה שהוא אב מן האבות עם התולדה כאשר בארתי לך: ואמרם המולחו והמעבדו אינם שתי מלאכות כי מליחת העור הוא מין ממיני העבוד וזכר אותו ללמדך כי המליחה עבוד. והשלים מנין התשעה ושלשים במלאכת השרטוט ופשע התנא בזכירתה בשעת הכתיבה ושם אותה מעניני הכותב: ואמרם ארבעים חסר אחת ואחר כך מנאם להשמיענו כי מי שעשה אותם כלן בשגגה אחת בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ובתנאי שתהיה השגגה במלאכה כמו שבארנו בתחלת הפרק וכאילו אמר כי אלו המלאכת השוגג בהן כלן בהעלם אחד יביא ארבעים חטאות חסר אחת: ואמרו אחר שמנאם אלו אבות מלאכות לפרש שאינו חייב בשתי חטאות אלא על שתים מאלו המנויות אבל כשעשה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת וכמו כן כשעשה תולדות הרבה אלא שהן כולן תולדות אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת. ומה שאמר וכפל ארבעים חסר אחת לדחות דברי רבי יהודה שהוא מונה שובט ומדקדק מאבות מלאכות: ושובט הוא המכה בשבט או בקנה על השתי כשימשך על מנוד האורגים כדי להפריד החוטין: ומדקדק הוא המפריד החוטין בידו בשעת האריגה: וחכמים אומרים כי אלו המלאכות ודומיהם הם כולם תולדות מיסך ואורג כאשר בארנו קודם לכן. וכל אלו האבות שמנה מפני זה קראם אבות כמו שהיה שימושן במעשה המשכן שזכר אותן הכתוב בשם מלאכה וכל הדבר שנתלה או הדומה באחת מהן יקרא תולדה כמו שחלקנו:

משנה ג

ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כו': כשר להצניעו כלומר ראוי להצניעו ולשמרו ויש בו תועלת ולא יפסד כשישאר: ומצניעין כמוהו ר"ל כי מנהג בני אדם להצניעו כי יש דברים אילו היו מצניעין אותן היו נשמרין ולא היו נפסדין אבל אין מצניעין אותן ואין משמרים אותן מרוב מציאותם באותו המקום ופחיתותן שם וכאשר יכלול זה הדבר אלו השני ענינין כל מי שהוציא מאותן הדברים והסחורות בשבת השעור

שנבאר חייב ואם אותו הדבר חסר אלו שני דברים שלא יהיה ראוי להצניעו ושאין מצניעין אותו בני אדם ובא זה והצניעו אותו שהצניעו בלבד הוא חייב על הוצאתו ושאר בני אדם פטורין:

משנה ד

המוציא תבן כמלא פי פרה כו': **המוציא אוכלים כגרוגרות חייב כו'**: עצה הוא תבן הקטנית כגון הפול והאפונים והתורמסין ודומיהן מן הזרעים: קליפיהן קליפה העליונה הדומה לעור הבהמה: גרעיניהן הם הגרעינין הקשין שהן בתוך הפרי: עוקצין הן אותן העוקצין שהפרי תלוי בהן באילניהן כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם: וסובין הוא הסובין שלהן והוא הקמח הבינוני: ומורסן הוא המורסן שלהן והיא הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחלה וכאשר אמר כי האוכלים כלם מצטרפין קצתם אל קצתם ושיעורם להוצאת שבת כגרוגרת והיא תאנה אחת בינוני. ומן המאכלים מהן שיש להן קליפה ומהן שיש להן גרעינין ועוקצין וסובין והודיעם כי לא יחשב דבר מאלו הדברים עם האוכל ומה שמשערין כגרוגרת הוא מן האוכל הברור המבורר מכל מיני אלו הפסולת כולם: ואמר רבי יהודה כי העדשים בלבד משערין אותן בקליפה הדקה שעליהם לפי שהוא מתבשל שלם בקליפתן ויאכל עמו וכמו כן סברתו בפולין הרטובים לפי שהוא נאכל בקליפתו הסמוך אל האוכל. ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק ח

משנה א

המוציא יין כדי מזיגת הכוס כו': הכוס שרמז אליו בזה המקום הוא כוס של ברכה ושיעורו רביעית וכבר בארנו פעמים כי שיעור רביעית אצבעים על אצבעים על רום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע וכל המדות בגודל שהוא הבוהן בלשון העברי והיו מוזגין יינם חלק אחד יין ושלשה חלקים מים א"כ יהיה מזיגת הכוס רובע רביעית היין שלהן. וגמיעה הוא כדי בליעה אחת אם הוא חלב בהמה טהורה שהוא ראוי לשתיה אבל חלב בהמה טמאה שעורו להוצאת שבת כדי לכחול עין אחת. וכתית הוא קצה המכה רוצה לומר פי המכה והקבוץ כתיתים וכבר קדם פירושו: ואמרו אבר קטן רוצה לומר אבר קטן של אדם בן יומו והאבר הקטן שבאדם הוא אצבע קטנה שברגל. לשוף את הקלורין שיעור שימס בו הסם לעין הנקרא בערבי שיאוף וזהו במימי היאור בלבד שהן יפין לעין אבל שאר המימות שיעורן כדי לרחוץ פנים של מדוכה: ושופכין הדברים הנשפכין כלם רוצה לומר הנגרים והם המשקין כלם. ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ב

המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה כו': גמי הוא הגומא ובעברי תיבת גומא. תלאי כמו בית יד שיתלה ממנו: ונפה ידועה. והיא דקות הנקבים: וכברה היא שנקביה רחבים יותר: וקשר מוכסין הוא הסימן שכותבין לוקחי המעשר ובעלי המכס להודיע כי זה פרע מה שנתחייב ושיעורן שתי אותיות וקורא אותן קשר כמו שקוראין אנשי דורנו הרשמים והצורות שמחשבין בהן הפנקסין עק"ר אלרומ"י בלשון ערבי ובלשון עברי קשר הרומיים: ונייר. ידוע: ונייר מחוק שטר של נייר שנתבטל ואין מוציאין בו חוב: ופלייטון מר דרור והוא המושק. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ג

עור כדי לעשות בו קמיע כו': לעשות בו קמיע לכסות בו קמיע. וקלף ידוע ועל הקלף יכתבו התפילין וזה הלכה למשה מסיני ופרשיות תפילין ארבעה קדש לי והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע. וכבר זכרנו כי הדונג הוא השעוה:

משנה ד

דבק כדי ליתן בראש השבשבת כו': דבק הוא דבר עשוי בידי אדם כל הנוגע בו ידבק בו: ושבשבת הוא הגמי שבראשיה נותנין הדבק קושרין אותה בקנה ומכניסין אותה בקיני העופות ומוציאין האפרוחין: וחרסית טיט האדמה והוא ידוע אצל הרופאים: פי כור שפת הכור שמתיכין בו והוא שם עברי בחרתיך בכור עוני (ישעיהו מ"ח:י'): פטפוט רגל הכור כי עושין לו רגלים כשהוא גדול ובמשנת כלים פטפוטי כירה: צורפי זהב ידוע והוא עברי ותתנהו לצורף (שופטים י"ז:ד'). סובין ידוע וכן יעשו הצורפים ישליכו הסובין על פני הכור בעת ההתכה: וסיד הוא עברי ושדת אותם בשיד (דברים כ"ז:ד') והוא נעשה מאבנים שרופות והיה מנהגם למשוח בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש וכוונתם להביא להם הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים בשר: כלכול הצדעים: ואנדיפי המצח. ואין הלכה כר' יהודה ולא כר' נחמיה:

משנה ה

אדמה כחותם המרצופים דברי ר' עקיבא כו': אדמה טיט אדום יעשו ממנו חותמות על השקין שמשימין בהם הסוחרים ממונם הנקראים מרצופין וכמו כן יעשו מהן חותמות על הכתבים: וקלח ענינו שרש: וכרישה כרתי ובעברי חציר ואת החציר (במדבר יא). וחול גס החול העבה: עבה שיהיה עצם הקנה עב עד שלא יהיה ראוי לכתיבה: ואמרו קלה רוצה לומר ממהרת להתבשל והיא ביצת התרנגולת: ופירוש טרופה מעורבת רוצה לומר שמערבין אותה בשמן ומנענין אותה היטב ומפני זה היא ממהרת להתבשל ואל

תדמה כי מכלל השעור הוא מה שיחם בו כלי הבשול כמו המרחשת או המחבת כי אינו אלא שיעור מה שקולין מביצת התרנגול שיעור גרוגרת והוא אמרם כגרוגרת מביצה קלה ותהיה האלפס הוחמה כבר חמום בינוני. ואין הלכה כרבי עקיבא:

משנה ו

עצם כדי לעשות תרווד כו': תרווד כף הרופאים קטן ועוד קוראים אותו תרוור והרבה עושין אותו אצלנו: וחף שן משיני מפתח העץ: וכרכר ידוע ובלע"ז טורטי"ר והוא הכישור:

משנה ז

חרס כדי ליתן בין פצים לחברו דברי ר' יהודה כו': פצים חצי לבנה כשיש חלל בין חצאי לבנה וימלאו אותו החלל בחרסים ואבנים דקות והלכה כר' יוסי:

פרק ט

משנה א

אמר ר' עקיבא מנין לע"ז שמטמאה במשא כו': טומאת משא היא כי מי שנושא דבר שהוא מטמא במשא אפי' שלא נגע בו אלא שיהיה בינו לבינו דבר מבדיל כיון שהיה כובד אותו הדבר הטמא עליו טמאו ובתחלת סדר טהרות יבאר הדברים המטמאין במשא ומה שאינן מטמאין ושם נזכיר הראיות כלם ורבי עקיבא סובר כי מי שנושא עבודה זרה נטמא ואפי' היתה בקופה וכיוצא בה וחכמים אומרים אינה מטמאה אלא במגע והנוגע בה בעצמו הוא נטמא והראיה שהביא רבי עקיבא שהיא מטמאה במשא מאותה ראיה עצמה אמרו חכמים שהיא לא תטמא לאברים והוא אמרם אקשייה רחמנא לנדה שאינה מטמאה אברים וכמו שיד הנדה ורגלה כשהן קטועין אינן מטמאין משום נדה כמו כן חלק מצורת עבודה זרה אינה מטמאה אלא כולה היא המטמאה במגע כשרץ שאינו מטמא אלא במגע כאשר נבאר בתחלת הלכות טהרות והמשילה הכתוב לשרץ באמרו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא (דברים ז׳:כ"ו) וטעם מה שהלכו חכמים בטומאת עבודה זרה לקולא לפי שהיא מדרבנן והעיקר אצלנו כי כל מה שהוא מדרבנן ונוכל להקל או להחמיר שנלך בה להקל והלכה כחכמים:

משנה ב

מנין לספינה שהיא טהורה כו': **מנין לערוגה שהיא ו' על ו' טפחים כו'**: ראייתו מאמרו בלב ים שהיא כמו הים וכאשר הים אינו מטמא כמו כן כל מה שבתוכו אינו מטמא ואפי' היתה ספינה של חרס ואפי' טעונה ביבשה והורידוה לים: וערוגה ששה

על ששה טפחים כבר בארנוהו בפרק שלישי מכלאים ואני אזכיר לך ממנו בכאן מעט מזער כפי דרכנו זה והוא כי אנחנו צריכים שיהיה בין כל זריעה וזריעה ריחוק טפח ומחצה כדי שלא יתערבו משום כלאים אלא אם תהיה זוית בצד זוית או בצד צלע מקום זריעה שניה אז לא נצטרך להרחיק ביניהן כי הגבלת הזוית יראה הבדלתם וכבר ציירנו בכלאים צורות הרבה ואני אצייר לך בכאן אחת כדי שיתבאר ענין זאת ההלכה ואיך יזרע אדם חמשה זרעים וראייתו ממלת זרועיה שהיא מורה על הרבוי ואינו ראיה אלא היא אסמכתא חלושה כמו סימן וכשתרצה לדעת דיני ערוגה תעיין דברינו בחמישי [צ"ל בשלישי] בכלאים והוא כולו דבר אמת ואינו לרבי עקיבא בלבד:

משנה ג

מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי כו': ממה שהזהיר על משכב האשה קודם מתן תורה בשלשה ימים ראיה כי כשיפול מן האשה שכבת זרע תוך שלשה ימים לבעילתה שהיא נטמאת באותה שכבת זרע ואם הפילה השכבת זרע אחר שלשה ימים הרי היא טהורה לפי שאותה שכבת זרע כבר נפסדה ולא תטמא בה ופסק ההלכה כי פולטת בשלישי טהורה ועוד נבאר זה בפרק שמיני ממקואות: ומאמרן בהיותם כואבים ראיה כי היום השלישי קשה למהול כי הלחות ניגרות ויורדות ומתהוה מהם חבורה וירבו המכאובות ומפני זה התירו לרחצו במים חמים בשבת ואפילו הוחמו בשבת לפי שהוא סכנת נפשות: וצורת תכונת המעשה בשעיר המשתלח עוד אבאר אותו בפרק ששי ממסכת יומא:

משנה ד

מנין לסיכה שהיא כשתיה ביוה"כ כו': אין רוצה באמרו כשתיה שיהיה חייב עליה כרת כמו שהוא חייב על השתיה אבל הכוונה שהוא אסור כמו השתיה ויתחייב עליה מלקות כמו שנבאר במסכת יומא:

משנה ה

המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה כו': כבר בארנו כי ביצה קלה היא ביצת תרנגולת ותבלין בשמים כמו הפלפלין והזנגביל ובלנגאן וקדה ודומיהן וכולן מצטרפין זה עם זה לפי שפעולתן אחת: איסטיס ני"ל בלשון ערבי והוא דבר שצובעין בו כעין הרקיע. ופואה בערבי אלפו"ה והם שרשי עשב אדומים צובעין בהם אדום: סבכה כובע הראש שעושין כמין ציץ על המצח או על הראש: נתר ובורית וקומניאה ואשלג כלם דברים הרוחצים בחוזק ומלבנים ושמותם בערב ידוע: כתם הוא כתם הדם הנמצא בבגד והוא

בספק אם הוא דם נדה או לא ורוחצים אותה בשבעה דברים ממרקין ומלבנים ומכללם אלו הארבעה כאשר נבאר בנדה. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ו

פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא כו': עטרן ידוע ובלשון ערבי קטרא"ן: ומיני מתכות הם כלי מתכות ששוחקין בהם הבשמים לפי שהם דברים קשים וחזקים ואפילו דבר קטן מהם הוא ראוי שיעשה ממנו דרבן ודומה לו: ומקק הוא הדבר הכלה שנתעפש ולא נשאר בו אלא רושם והוא מלה עברית אתם ימקו (ויקרא כ"ו:ל"ט) ורבי יהודה אומר מאחר שהמעט ממשמשי ע"ז חוששין לו וראוי להסירו הרי הוא חייב כשהוציא מהם כל שהוא לפי שהוא חשוב. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ז

המוציא קופת הרוכלין כו': רוכלין הבשמים: זרעוני גינה הם הזרעים שאינם ראויים לאכילה כמו זרע המלפפונות והבצלים והלפתות ודומיהם ומי שהוציא מאחד מאלו קרוב לגרוגרת הוא חייב ורבי יהודה בן בתירא חולק על זה ואומר שאפילו לא הוציא מאלו הזרעים אלא חמשה גרגרים בלבד או יותר על זה שהוא חייב ונסתלקו דברי רבי יהודה בן בתירא ואחר כן התחיל מאמר שני והוא דברי הכל ואמר כי מי שהוציא מזרע הקשואים או הדלועין או הפול המצרי שני גרגרים שהוא חייב: וענין אמרו חגב חי כל שהוא רוצה לומר אפילו היה קטן ביותר. ואין הלכה כרבי יהודה בן בתירא ולא כרבי יהודה:

פרק י

משנה א

המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה כו': שיעור זאת המשנה הוא זה המצניע קודם השבת לזרע ולדוגמא ולרפואה ושכח למה הצניעו והוציאו בשבת סתם חייב עליו בכל שהוא שעל דעת הראשונה הוציאו וכאשר נשלמה כוונתו והוציא אותו דבר שהצניע לאותה הסיבה או סתם כאשר פרשתי פעמים אז שלמה מחשבתו ואחר כן כשהוציאו אם הכניסו אחר כן היה יחוס אותו דבר לו כיחוסו לשאר בני אדם ומפני זה כשחזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו וכבר קדם זכר השיעורין כלם. ופירוש דוגמא משל ודמיון רוצה לומר שהצניע אותו דבר להראותו לעיון:

משנה ב

המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה כו': אסקופה נקראת המשקוף התחתון ממשקופי הבתים והדיורין וזולתם כמו שקוראין המשקוף העליון משקוף ואסקופה החיצונה היא אצטבא והיא לפני משקוף פתחי הבתים ונקראת חיצונה לפי שהיא לצד רשות הרבים וזאת האסקופה שמדבר בה בזאת ההלכה היא כרמלית וכבר קדמו (מצרי) [מגדרי] הכרמלית ודיניה בתחלת זאת המסכתא ופי' בבת אחת בפעם אחת לפי שאינה נקראת מלאכה אלא העתקת דבר מרה"ר לרה"י או מרשות היחיד לרשה"ר אם לא יהיה ביניהם רשות אחרת כאשר נתננו העיקר בתחלת דברינו בזאת המסכתא:

משנה ג

המוציא בין בימינו בין בשמאלו כו': הוצאת בני קהת לארון היתה בכתף וקראה השם יתברך עבודה שנאמר (במדבר ז':ט') כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו: לאחר ידו פירוש ע"ג ידו: מרפקו כך נקרא בערבי מרפק והוא הפרק האמצעי מן הזרוע. אפונדתו הוא בגד הזיעה והוא בגד צר ילבש אותו האדם דבק לבשרו ובו מקומות תפורים חלולים כמו חריטין ומצניע שם האדם מה שהוא רוצה ולובש עליו בגדו הנקרא חלוק וכאשר יהפך אפונדתו מלמטה למעלה ישוב פתיחת אותן החריטין למטה ויפול מה שבתוכם מדבר שיש לו כובד בלי ספק. שפת חלוקו שפת בגדו התחתונה:

משנה ד

המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור כו': סינר חגור וכאשר תתלה דבר בסינר שלה בין מלפניה בין מלאחריה חייבת לפי שהוא סובב כלומר חוזר: ומקבלי פתקין הם הלוקחים הכתבים והאגרות רוצה לומר שלוחי המלך הרגלים כלומר הרצים כי נותנין אלו הפתקין בעצים חלולים בצורת קנה חלול ותולין אותן בצואריהן: רבי יהודה אומר כי זה הקנה החלול הוא סובב בצוארו וחוזר מצד אל צד כלומר לפניו ולאחריו. ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ה

המוציא ככר לרשות הרבים חייב כו': השמיעך בזו ההלכה העיקר שהקדמנו בראש פ' א' מזאת המסכתא והוא כי המלאכה כששנים גומרין אותה שהן פטורין העושה את כלה ולא העושה מקצתה ורבי שמעון אמר אפילו לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורין. ואין הלכה כרבי שמעון:

המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי כו': העיקר אצלנו כי כזית מן המת ומן הנבלה וכעדשה מן השרץ המטמא כפי טומאת מינו ופחות מזה השיעור אינו מטמא ועוד

יתבארו עקרים אלו במקומם וטעם ר"ש כי הוא רואה כי אין כוונת המוציא דבר מן הדברים האחרים ככוונת המוציא אלו הנזכרים אבל כוונתו הסרת הטומאה אם כן תהיה הוצאתו מלאכה שאינה צריכה לגופה שהוא פטור עליה וחכמים רואין כי אין הפרש בין המוציא דבר מאלו הטומאות ובין המוציא דבר אחר. ודע כי העיקר אצלנו החי נושא את עצמו ולפיכך המוציא אדם חי אינו משאוי אבל אם היה כפות הוא משאוי לדברי הכל אבל בהמה חיה ועוף אע"פ שהם חיים משאוי הם לדעת חכמים. ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ו

הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו כו': **התולש מעציץ נקוב חייב כו'**: וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו רוצה לומר מי שנטל אלו בידו מעצמו כמו צפרניו בזה הוא המחלוקת שזכר אבל מי שנטל אחת מהם במספרים ודומה לו מכלי הגלוח כיון שנטל שתי שערות יתחייב לו לדברי הכל וכמו כן אם עשה בזה לאדם אחר אפילו ביד שהוא חייב ודע כי שער הראש כשנפסק או נתלש רובו ונשאר תלוי מן הראש ומצער אותו מותר לו לכרתו בידו בשבת: וגודלת היא האשה היודעת לגדל השער ולעשותו עבות: ופוקסת היא הנותנת שער על הצדעים והוא ממין גדילת השער: וכוחלת היא הנותנת בעין כחל: ור"א אומר כי כל אלו תולדות כי גודלת תולדות בונה וכוחלת תולדת כותב [במסקנא צ"ה ע"א מסיק הש"ס דלאו משום כותבת אלא כוחלת משום צובעת ועי' תוי"ט]: וחכמים אומרים כי ענין גדלת השער אינו ענין בנין וענין הכוחל אינו ענין הכתיבה: והעיקר אצלנו עציץ נקוב הרי הוא כארץ ושיעור הנקב כדי שורש קטן וכבר בארנו זה בפרק חמישי ממסכת דמאי ורבי שמעון אינו סובר שיהיה כארץ לענין שיתחייב סקילה: ואין הלכה כרבי שמעון והלכה כחכמים:

פרק יא

משנה א

הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים כו': דע כי רשות הרבים מגיע עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים הוא מקום פטור והמחלוקת ביניהם הוא כי הזורק דבר מרשות היחיד לרשות היחיד ועבר על רשות הרבים רבי עקיבא אומר כי אם עבר אותו החפץ שזרק על אויר רשות הרבים בתוך עשרה שהוא כאילו נח ורבנן אינן אומרים כן אבל אם זרק למעלה מעשרה אפילו רבי עקיבא פוטר והלכה כחכמים:

משנה ב

כיצד שתי גזוזטראות זו כנגד זו בר"ה כו': **חוליות הבור והסלע שהן גבוהים י' כו'**: גזוזטראות כצוצריות והוא בנין מעצים יוצא מן הכותל ולחוץ בעליות על רשות הרבים ועושין אותו כדי להרחיב העליה יהיו אותן הגזוזטראות רשות היחיד גמורה וכבר הקדמנו זכירת מצריה וכשהיתה אותה הגזוזטרא יוצאה לרשות הרבים מזה הצד וגזוזטרא אחרת מצד אחר יהיה רשות הרבים באמצע ורשות היחיד מכאן ורשות היחיד מכאן. בדיוטא אחת שיהיו שתיהם בשוה בעליה אחת האחת נמשכת אחר חברתה ורשות הרבים ביניהם כזאת הצורה המושיט חייב כי כן היתה עבודת הלוים כאשר יתבאר והזורק פטור כמו שאמרו חכמים כי זורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע פטור והדין היה כמו כן במושיט לולי שהיא עבודה נשתמשו בה במשכן וכל המלאכות ממשכן גמרינן להו ודע כי אמרם המושיט חייב ואפילו למעלה מי' לפי שהלוים למעלה מי' היו מושיטין ואחר כן חזר לבאר איך היתה עבודת הלוים ואמרו שתי עגלות זא"ז מושיטין את הקרשים מזו לזו כי העגלות היו נושאין עליהם הקרשים על זאת הצורה וכל אחת מאלו העגלות היה רשות היחיד: חולית הבור הוא הרפש והטיט הנמצא בקרקעיתו והודיענו כי כשיש בעומק הבור עם החוליא עשרה טפחים יצטרף הבור עם החוליא להשלים עשרה טפחים: ואמרם הנוטל מהם ונותן שיטול מהם ויתן ברשות הרבים והנותן עליהם שיטול מרשות הרבים ויניח עליהם [כפי] העקרים שבארנו בתחלת זאת המסכתא:

משנה ג

הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כו': **זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות כו'**: כבר בארנו בתחלת זה הפרק כי למעלה מי' טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא וכן למטה מעשרה בארץ והעיקר אצלנו כי המעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב: ואמרו כזורק בארץ רוצה לומר שהוא חייב ובתנאי שיהיה אותו הדבר שזרק נדבק בכותל כמו הטיט השמן או הבצק ודומה לו אז נמדוד מן המקום שהוא עומד בו (בעמידה) ברשות הרבים לאותו דבר שדבק בכותל אחר שנדמה קו בכותל ישר שיצא מן המקום שזרק ממנו מרשות הרבים לאותו הדבר הדבק ואם יהיה באותו קו ד' אמות וגובה אותו הדבר הדבק בכותל י"ט או פחות אז יהיה חייב לפי שזרק מתחלת ד' לסוף ד' ברשות הרבים ואמרו פטור באותו שזרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א מבואר ביותר לפי שהוא לא נתכוון לזריקה של איסור ואמרו בהפך זה חייב בתנאי שינוח חוץ לד"א ואפילו זמן מועט אבל אם לא נח כלל פטור:

משנה ד

הזורק בים ד' אמות פטור אם היה רקק מים כו': הים היא כרמלית: ופירוש רקק מים אמת המים. ועניין אמרו רשות הרבים מהלכת בו בתוכו שיהיו בני אדם מהלכין בו וכשיהיה בגובה אותו רקק עשרה טפחים או יותר אינה נחשבת מרשות הרבים לפי שהיא חולקת רשות לעצמה כמו שנתבאר פעמים ומה שכפל מהלכת בו פעמים ללמדך אפילו שמהלכין בו רבים בדוחק ועמל כי העיקר אצלנו הלוך ע"י הדחק שמיה הלוך ומה שכפל רקק מים ב' פעמים ללמדך אפי' היה רחבו ד' אמות כיון שיש בגבהו פחות מי"ט רה"ר נחשב אותו כיון שמהלכין בו רבים וכשיהיה בגובה זה הרקק י' טפחים אפילו היה ברחבו פחות מד' טפחים שבני אדם יכולין לעברו במהירות לא יחשב כרשות הרבים והשוה בזה ימות החמה וימות הגשמים:

משנה ה

הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים כו': כבר בארנו כי הים כרמלית: ואמרו קשורות מטלטלין מזו לזו אחר עשיית הערוב לפי שהן כמו שתי חצרות: ומוקפות הוא שיקיף ביניהם כלומר מחיצה מיריעות וכיוצא בהם:

משנה ו

הזורק ונזכר לאחר שיצתה מידו קלטה אחר כו': כשתדקדק לשון זאת המשנה תמצא בה קושיא והוא כי הוא אמר כשנזכר שהוא אסור ואחר כן קלטו אחר לאותו דבר שזרק שהוא פטור ואם לא קלטו אחר אלא שנפל לארץ יהיה חייב וזה אחר שנזכר ואחר כן אמר כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה ושערוה בגמרא כך הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו או שלא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או נשרפה פטור הא נחה חייב חטאת במה דברים אמורים כשחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה:

פרק יב

משנה א

הבונה כמה יבנה ויהא חייב כו': מסתת הוא החרש המישר המלאכה והמחליק אותה בכלי הידוע אצלנו וזאת המלאכה היא תולדת המכה בפטיש: ומעצד כלי אומנות ידוע חרש ברזל: וקודח הנוקב והיא תולדת המכה בפטיש: ורבן שמעון בן גמליאל סובר כי המכה בקורנס על הסדן אף על פי שלא הכה על שום דבר מהדברים שהוא רוצה לרקען או להחליקן שהוא חייב ובתנאי שתהיה ההכאה בשעת מלאכה לפי שכך עושין הנפחין

והם חרשי הברזל פעמים רבות יכו על הברזל הכאות הרבה ועל הסדן הכאה או שתים כאילו אותה ההכאה מתקנת אותן ההכאות כולן ואין הלכה כמותו:

משנה ב

החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כו' מנכש הוא החופר סביב בעקרי הגפנים והצמחים והוא ממלאכות העבודה והיא והחרישה שוה: מקרסם הוא הקוטע ירקות הכורת מהם מה שעלה על פני הארץ: ומזרד הכורת ענפי האילנות. וזה המקרסם והמזרד כשהוא מתכוין לתועלתו במה שכרת הוא מאבות מלאכות הקוצר ואם נתכוין לתקן הצמח כדי שירבו ויגדלו כאשר יעשו בזמורות הגפנים הוא זורע. וענין אמרו לתקן. לתקן הארץ לחרישה ואם היתה כוונתו בלקיטת העצים לשורפן או באסיפת העשבים לגדשן ולהאכילן לבהמתו נקרא מעמר:

משנה ג

הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו כו': אמרם בין בימינו בין בשמאלו רוצה לומר מי שהוא משתמש בשתי ידיו והם קורין אותו שולט בשתי ידיו אבל שאר בני אדם אינה נקראת כתיבה אלא כתיבת ימין אבל כתיבת שמאל אינו אלא רושם לא כותב: סמניות הוא לשון רבים של סימן והם סימנים כמו שכותבין בני אדם א' שיורה על אחד וב' שיורה על שנים בכל לשון ובכל כתיבה ורבי יוסי אומר כי כותב שתי אותיות אינו חייב משום כותב אלא משום רושם ורושם אצלנו מאבות מלאכות כיון שהיה במשכן כי קרשי המשכן היו כ' מצד צפון וכ' מצד דרום וח' מצד מערב ותכלית מה שהיו מונין שם כ' והיו כותבים על הקרש הראשון בצדו האחד א' ועל הקרש השני ב' וכך היו עושין עד הקרש האחרון שהיו כותבין עליו כ' וכיון שכן הוא כמו שאמרנו מי שכתב בקרש אחד י"א והם שתי אותיות וככה עד הי"ט חייב משום רושם ותועלת היותו משום כותב או משום רושם כי לדעת האומר משום כותב יתחייב על ב' אותיות כשכתב כתיבה בשבת בשוגג ואחר כן כתב ב' אותיות בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהיא מלאכה אחת והאומר משום רושם מונה רושם מאבות מלאכות יתחייב שתים: ופירוש בן זוגו חבירו רוצה לומר שהוא בצדו בסדר ואמר ר' יהודה אם נתכוון לכתוב שמעון כיון שכתב (שמ) [שם] חייב לפי שגמר שם ואף על פי שמ"ם שם סתומה וזאת פתוחה לא נחוש אלא הלשון וזה הדבר אמת לפי שלא נחוש לכוונתו אלא בגמר מלאכה הראויה אילו נתכוין לארוג בגד מכ' אמה בשבת שלא יהיה חייב עד שיגמור הכ' אמה ויארוג כל השבת ויהיה פטור זה שקר אלא משעה שיארוג שני חוטים יתחייב אע"פ שכוונתו להשלים אריגת הבגד ובזה תדון בכל המלאכות. ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ד

הכותב שתי אותיות בהעלם אחד כו': דיו ידוע כותב על הספר בדיו (ירמיהו ל"ו:י"ח): וסם שם העקר איזה עיקר יהיה ורצונו בכאן עיקר צובע: סיקרא גם כן ידוע והוא כמו אבן שצובע צבע אדום: קומוס מין עפר וצבעו שחור ובערבי אלזא"ג: קנקנתום ממין הקומוס וכן נקרא בערבי קלקנתום: כל דבר שהוא רושם רוצה לומר שיתקיים רשומו: פנקס ספר רוצה לומר חשבון הסופרים: נהגין נקראין מן והגית בו (יהושע א) רוצה לומר שתהיה האות כנגד האות השניה: ואמרי מסרט על בשרו הוא שיכתוב בסריטה על שטח בשרו ואפי' הוציא דם אינו חייב חטאת לדעת רבי יהושע לפי שאין דרך כתיבה בכך והלכה כרבי יהושע:

משנה ה

כתב במשקין במי פירות באבק דרכים כו': אחד בארץ ואחד בקורה רוצה לומר כתב אות אחת בארץ ואחת בקורה: ונוטריקון הוא שיכתוב אות אחת מראש המלה ויובן מאותו אות כל המלה כמו שיכתוב ק' וינקוד עליה ויהיה רמז על קרבן או יכתוב מ' ויהיה רמז על מעשר ויובן ממנו זה כפי מה שהסכימו אנשי נוף אחד או אנשי מדינה אחת רבי יהושע בן בתירא אמר כיון שהכל מבינים מאותה אות המלה כולה כאילו כתב אותיות הרבה והלכה כחכמים:

משנה ו

הכותב שתי אותיות בשתי העלמות כו': הכוונה בזאת ההלכה כי העושה קצת מן המלאכה בשעה אחת מיום השבת ולא גמר אותה וגמרה בשעה אחרת והוא שוגג בשתי שעות אלא שנזכר בין שתי השעות כי אותה הקצת שעשה עבר ואחר כן שגג וגמר המלאכה ר"ג אומר אין ידיעה לחצי שיעור ואותה ידיעה הרי היא כאילו לא היתה ולא עשתה רושם כלל ובהעלם אחד עשה המלאכה כולה ולפיכך הוא חייב חטאת וחכמים אומרים יש ידיעה לחצי שיעור ונבדל קצת המלאכה מן הקצת בידיעה ולפיכך הוא פטור מן הקרבן אבל הוא חייב מכת מרדות על חצי שיעור כאשר בארנו כי אמרו פטור זו היא כוונתו במה דברים אמורים כשעשה חצי שיעור במזיד אבל אם היה שוגג אינו לוקה והלכה כחכמים:

פרק יג

משנה א

רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין כו': אחד על האריג הוא שארג אפילו חוט אחד על אותה מסכת הוא חייב לדברי רבי אליעזר והלכה כחכמים:

משנה ב

העושה שתי בתי נירין בנירין כו': נירין הניר וכבר פירשנו אותו בפרק השביעי: וקירוס יריעה ארוגה מן הסיב: נפה ידועה: וגם כך כברה. וזכר בכאן אלו הדברים על דרך נתינת השיעורים וזכרם בפרק כלל גדול על דרך מנין אבות מלאכות:

משנה ג

הקורע בהמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטורין כו': מקלקל על מנת לתקן רוצה לומר כמי שהורס וכוונתו לבנות: ואמרו הקורע בחמתו או על מתו פטור כשאינו חייב לקרוע על אותו המת: ואמרו בחמתו פטור סברא דחויה היא והלכה הקורע בחמתו או על מת שחייב עליו קריעה חייב והטעם שיהיה הקורע בחמתו ועל מתו חייב מפני שדעתו מתישבת וחמומו מתפשר לאותו הקרע והוא דומה למתקן:

משנה ד

שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כו': רוחב הסיט שתות הזרת והוא השיעור הקרוב לדעתי שראיתי בפירוש הסיט והוא הנכון אצלי כאשר בארתי בפרק ג' ממסכת ערלה ויהיה רוחב הסיט כפול שליש הזרת וראיתי לגאון שהוא בין הגודל והאצבע כשיפתח ידו כל מה שיוכל האדם וכשילבן אדם מן הצמר וינפץ ממנו או יצבע ממנו שיעור שיטוה ממנו חוט ויהיה ארכו רחב הסיט כפול שהוא חייב והמובן לי מפירוש אלו המלות שפירשו הקדמונים כי מלא הסיט הוא שתות הזרת ומלא רחב הסיט [צ"ל כפול] הוא רחוק מה שיראה בין הגודל והאצבע:

משנה ה

רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב כו': ביבר מקום שמכניסין בו העופות והבהמות והלכה כחכמים כאשר פירש ר"ש בן גמליאל:

משנה ו

צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב כו': טעם אמרם שניהם פטורין כבר קדם בתחלת המסכתא. ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ז

ישב האחד על הפתח ולא מילאהו כו': אמרם פטור בכאן הוא פטור ומותר:

פרק יד

משנה א

שמנה שרצים האמורים בתורה הצדן כו': דע כי החובל והוא העושה חבורה אינו חייב אלא בשני תנאין האחד שיעשה חבורה בנפש חיה שיש לו עור ויצא ממנו דם או שיהיה הדם צרור תחת העור כמו שיארע מהכאות האבן וכיוצא בו והתנאי השני הוא שיתכוין באותה חבורה שיהנה באותו דם או באותו בשר לרפואה או להאכילה לבהמה אבל אם לא נתכוון אלא היזק הבהמה או לצערה הרי הוא מקלקל וכבר קדם באמרם כל המקלקלין פטורין וזה הוא ענין אמרם החובל בצריך לכלבו והמבעיר בצריך לאפרו אז יהיה חייב והשורף דבר מן הדברים ומתכוין לאפרו הוא מבעיר המנוי בכלל אבות מלאכות והחובל ונתכוון למה שאמרנו הוא תולדת דש לפי שהוא מפרק אותו דבר ומבדילו מחבורו ואמר בכאן כי אלו הח' מינין הנזכרים בתורה לענין הטומאה והן החולד והעכבר והצב למינהו והאנקה והכח והלטאה והחומט והתנשמת (ויקרא י"א:כ"ט-ל') הם כולם בעלי עור ולפיכך החובל בהם כמו שהתנינו יהיה חייב וזולתם מן השרצים והרמשים אין להם עור ולפיכך החובל בהם פטור לפי שהוא מתחדש וחוזר לקדמותו וכמו כן ההורגן פטור אלא הנולד מהם מזכר ומנקבה וכבר נתברר במלאכת הרפואות כי העור כשיחבול לא ישוב כמו שהיה לעולם ולפיכך הוא חייב על כל מה שיש לו עור:

משנה ב

אין עושין הילמי בשבת אבל עושה הוא כו': הילמי הוא המים והמלח ואין בין הילמי ובין מי המלח אלא שהילמי שיעור גדול ומי מלח שיעור קטן ורבי יוסי מחמיר ואוסר אפילו מי מלח ואינו מתיר אלא כשישפוך שמן על המלח או על המים ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ג

אין אוכלין אזוב יון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים כו': אזוב יון הוא בערבי אחטוברו"ם: ויועזר הוא בערבי פורנ"ג וכיוצא בו: ואבוב רועה בערבי אצאלדע"י: ומה שאמרו כל האוכלין אוכל אדם לרפואה ענינו כי כל דבר שדרכו שאוכלין אותו הבריאים ויזונו בו שהוא מותר לאדם לאכלו על דרך רפואה כיון שהוא מזון אצל ב"א בכלל.

ובארץ ישראל שני דקלים וביניהם מעין מים והשותה מהם ישלשל אותו וירפה בני מעים ואלו המים נקראים מי דקלים ואסור לאדם לשתות אספרגוס והוא סם משלשל בשבת כלל. וכוס העקרין הוא שיחברו העקרין בד בבד ודכין אותן ושותין אותן ביין ומי שהיא זבה ושותה מהם שלש כוסות תתרפא ותחיה מחליה וכששותה ממנו בעל הירקון באחד ממיני היין יתרפא ויהיה עקר ולא יוליד ולפיכך הוא נקרא כוס העיקרין: וירוקה שם החולי הנקרא ירקון ובערבי ירקא"ן ואותן העקרים הם זאג מאסכנדיא"ה ועשב סרו בערבי עשבה אלסדו"ר ופירושו עשבה שמחה וכרכום:

משנה ד

החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ כו': החושש בשיניו לחזק רפיון בשר השנים אסור לו לגמע החומץ ולזורקו מפיו אבל מותר לו לגמע ולבלוע והוא אמרם לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע וגמע כמו אגמע מגזרת הגמיאני נא (בראשית כ"ד:י"ז) והלכה כרבי שמעון וצריך שתהיה אותה המשיחה משתמשין בה בני אדם הרבה:

פרק טו

משנה א

אלו קשרים שחייבין עליהן כו': העיקר שתסמוך עליו הוא זה כל קשר שהוא של קיימא חייבין עליו ושאינו של קיימא אין חייבין עליו: אבל אם היה הקשר בלולאות או בחבור קצוות ועניבתם בלבד הוא מותר לכתחלה ואם הוא קשר הוא פטור אבל אסור אם אינו של קיימא. ואין הלכה כרבי מאיר:

משנה ב

יש לך קשרים שאין חייבין עליהם כו': **קושרין דלי בפסיקיא כו'**: זאת המשנה יש לה שיעור וזה אמרם יש קשר שאינו חייב על קשירתו כמו שהוא חייב על קשר הגמלים והספנים ולא זכר אותו הקשר והם הקשרים שקושרים כדי שיתקיימו זמן ידוע מן הזמן כמו שקושרין קשר במתג להנהיג בו הסוס ואחר כן מתיר אותו: וחזר ואמר כי יש שם קשרים הוא מותר לקשרן לכתחלה והתחיל לזכרן ואמר קושרת אשה מפתחי החלוק והם שפתי הבגד ואפילו יהיה לבגד שתי שפתות: וחוטי הסבכה הם חוטי הכובע שעל הראש: פסיקיא חתיכה של בגד וחבלי האורג מותר לקשור בהם הבהמה לד"ה כי כלי האורג כולם חבלים ועצים וקנים כולם מותר לטלטלן בשבת לפי שהם כשאר כל הכלים והלכה כרבי אליעזר. ואין הלכה כרבי מאיר שהתיר לקשור הדלי בחבל:

משנה ג

מקפלין את הכלים אפילו ד' וה' פעמים. כו': מקפלין בכאן רוצה לומר הבגדים שמנהג בני אדם לקפלן ולהצניען ואמרו בכאן כי זה הקפול יש לו ארבעה תנאים ואז יהיה מותר להתיר קפולו ואלו הן שיהיה המקפל אדם אחד ולא שיהיו המקפלים שנים ושיהיה המקופל בגד חדש ושלא יהיה צבוע אלא לבן ושלא יהיה אצלו בגד אחר להחליף משום כבוד שבת ולפיכך הוא מותר לקפלו ולהתיר קפולו כדי שיראה כי עתה הותר מקפולו. ומציעין הצעות בגדים על המטות לישן עליהם והרבה יש כמו מטה מוצעת והיא מלה עברית יצועי עלה (בראשית מ"ט:ד'). ואין הלכה כרבי ישמעאל:

פרק טז

משנה א

כל כתבי הקדש מציליין כו': **מצילין תיק הספר עם הספר וכו'**: כתבי הקדש שקורין בהם הם הנביאים ושאינן קוראין בהם הם הכתובים ורוצה לומר שלא יקרא בהם כל אחד ואחד בביתו כדי שלא יבטל בה"מ ולא אסרו הקריאה בהם אלא בשעת המדרש בלבד. ומה שאמרו טעונין גניזה ר"ל בשאר ימים כשנקרעו או בלו אבל מפני הדליקה אין מציליין אותן אלא אם היו כתובים בכתב אשורית ובלשון עברית. ותיק כמו כיסוי של עץ וזה המבוי שקראו מפולש אינו מפולש מב' רוחות כי הוא רשות הרבים בלי ספר אבל רצה באמרו מפולש מצד אחד והוא שלא יהיה לו לחי ושאינו מפולש הוא השער שיש לו לחי כאשר התבאר בעירובין. ואין הלכה כבן בתירא:

משנה ב

מציליין מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם כו': אדם חייב בשלש סעודות בשבת האחת לילי שבת והשני יום שבת שחרית והשלישי במנחה ועוד יתבאר כי זאת ההצלה אינה אלא לחצר המעורבת מה שחייבנו שלא נתיר לו להציל כל מה שיוכל דילמא אתי לכבויי לפי שהוא בהול על אבוד ממונו וכשנאמר לו אין מצילין אלא שלש סעודות יסכים על אבוד ממונו ולא יחוש לכבות האש. ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ג

מציליין סל מלא ככרות ואע"פ שיש בו ק' סעודות כו': לפי שהסל כלי אחד התירו לו להוציאו כולו אע"פ שיש לו יותר ממזון שלש סעודות. ופירוש אם היו פקחין כאשר אגיד לך והוא כי כל מה שהצילו המצילים מן הדליקה הכל הוא להם מן הדין כי מהפקרא קא זכו אבל דבר באנשים חסידים [צ"ל יראי שמים] שאינם רוצים לקחת לעצמן דבר שאינו

שלהם ואינם רוצים גם כן ליגע עצמם בחנם ע"כ אמר כי אם היו המצילים פקחין רוצה לומר מחודדין ידעו כי השכר שיקחו ממנו אחר השבת אינו שכר שבת ויהיה אסור אלא שכר עמלם ויהיה מותר. ואין הלכה כבן בתירא:

משנה ד

ולשם מוציא כל כלי תשמישו ולובש כו': הי"ח בגדים הן מנוים בגמרא מזאת המשנה והם בגד ישימו אותו על הראש ומצנפת ובגד יתכסה בו האדם בכניסתו לבית המרחץ וב' מנעלים ובגד הזיעה כלומר שהוא דבוק לבשרו של אדם וחלוק שעושה בו מלאכתו וחלוק אחר רחב שלובשין אותו על שני הבגדים ובתי שוקים לכסות השוקים ובתי ידים מלבישין אותן על הידים ומגיעין עד השחי כי ארצם היתה קרה והיו מכסין ידיהם תמיד וכסות אחר על השוקים ורדיד קטן יעטף בו ראשו וכתפיו וב' רדידים יתנגב בהם כשהוא רוחץ בבית המרחץ ובגד נכבד ילבש אותו על כל בגדיו ומפה ינגב בו ידיו בעת הנטילה ואזור. ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ה

רבי שמעון בן ננס אומר פורסין עור של גדי כו': שידה צורתה ידועה אצלינו והיא תיבה קטנה. וגם כן תיבה ידועה. ומגדל אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבי מנשא"ר: ואמרו מפני שהוא מחריך יודיעך תועלת פרישת עור של גדי כי הוא יתחרך ולא יתלהב וימנע האש מהגיע אל העץ ור' סבר גרם כבוי אסור אפי' בשעת נפילת האש. ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ו

נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה כו': זה מבואר:

משנה ז

כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה כו': העיקר אצלנו כי כל צואה או לכלוך תהיה בבית ישיבתו של אדם שמותר להוציאה בשבת לפי שהוא גרף של רעי כי הוא אצלנו מותר לטלטלו בשבת אבל כל מה שאמר בכאן בצואה של תרנגולים כשתהיה בבית הבשול והמלאכה יש לכוף עליה כלי במקומה גזירה שמא יכנס לשם קטן ויתלכלך בה ולפיכך קרא צואה של קטן כלומר שיצחק בה הקטן. ומן החיות המזיקות יש מהם שממיתות בהכרח כשנושכות את האדם כמו קצת מיני האפעה והנחשים וכלב שוטה אלו כולן מותרין להרגן בשבת כשיזדמן לו ואין בזה מחלוקת כלל וזולת אלו מבעלי הארס מאותן שהן נושכות ולפעמים ממיתות ולפעמים אין ממיתות אבל הם מצערות ומכאיבות ימים. אלו ודומיהם אם רדפו אחר האדם לנושכו מותר

להרגן ואם אינם רודפות אחר האדם אלא עומדות במקומן יש לכוף עליהם כלי כדי שלא ישכו ואם רצה האדם לדרסן ולהרגן בעת ההליכה הרי זה מותר והצד נחש וכיוצא בו בשבת אם צד אותו כדי לצחק בו הרי זה אסור [צ"ל חייב]:

משנה ח

נכרי שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל כו': אילו השמיענו נר בלבד היינו אומרים נר לאחד נר למאה ולפיכך אם הדליק לעצמו משתמש אחריו ישראל אבל מים אפילו מלא לעצמו לא ישקה אחריו ישראל ואילו השמיענו מלא מים היינו אומרים בזה בלבד אם בשביל ישראל אסור כי נחוש שמא ירבה בשאיבת המים בשביל ישראל אבל נר אפי' הדליק בשביל ישראל ובשבילו מותר. ואמרו כבש מקום חלק שיורדין בו ואין מעלות כמו בסולם ולא זכר זה אלא להשמיענו מעשה ר"ג וזקנים ודע כי כשיהיה נכרי וישראל והוא יודעו ומכירו אסור לו להשקות בהמתו אחריו כי מפני הכרתו וידיעתו בו שמא הרבה בשאיבת המים בשבילו ובזה כל מה שאפשר להרבות ולהוסיף עליו יהיה אסור בו זה הענין:

פרק יז

משנה א

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהם עמהן כו': אמרו אף על פי שנתפרקו בשבת שיעורו אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת. ואינן דומין לדלתות הבית שאם נעקרו שאינן מטלטלין ואפי' נעקרו בשבת לפי שלא חשב לטלטלן ולהניען ולא נעשו לזה וזה הוא ענין אמרם לפי שאינו מן המוכן:

משנה ב

נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזים כו': קורנס הפטיש. וקורדום הגרזן. מגרה המשור שמנסרין בו הנגרים העץ. מגריפה מגרפות יעים. רחת לוח יזרו בה החטה וצורתה ידועה. מזלג עץ ארוך וראשו האחד מתחלק לשלשה עצים כצורת אצבעות היד יבררו בו התבן מן הזרעים. כוש עץ ארוך דק שבו טוות הנשים והוא הפלך. כרכר הוא הכישור שנותנות בפלך בעת הטויה טורטי"ר בלע"ז. מחט של יד מחט התפירה. ומאמרם ליטול בו את הקוץ יש ראיה שמוציא מה שנכנס בבשר האדם מן הקוצין והברקנים בשבת וכמו כן מותר לסחוט החבורה כדי שתצא הלחה ממנה אבל לא להרחיב הפה. ומחט של סקאין הוא המחט הגדולה שתופרין בה יריעות השער והן הנקראין שקין:

משנה ג

קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה כו': עושין מקל לחבוט בו את הזיתים ומהפכין בו הזיתים כשהן בגת ועושין בראשי קצת אותן המקלות כמו רמון עגול או קשר וכשמהפכין בו הזיתים ירימו המקל ויביטו באותו רמון אם יש בו שמנונית אם לא וידמה כלי קבול ולפיכך מטמא:

משנה ד

ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו': מסר הגדול הוא המגרה הגדולה שבה מגררין העץ העבה. ויתד של מחרישה ידועה ואמרו לצורך ושלא לצורך רוצה בו בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אפי' מחמה לצל וצריך שיהיו אותן הכלים ראויין להשתמש בהם בשבת כמו הסכינין והכסאות והקערות והם נקראים דבר שמלאכתן להיתר אבל הכלים שהן דבר שמלאכתן לאיסור כמו המדוכות והרחים מותר לטלטלן לצורך גופן ולצורך מקומן אבל לא מחמה לצל וזה הוא העיקר בטלטול שבת וזכור ואל תשכח. ואין הלכה כרבי נחמיה:

משנה ה

כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן כו': עריבה היא קערה. ומקפה תבשיל או מרק קופא והמחלוקת שביניהן הוא כשנשברו בשבת אבל אם נשברו מע"ש אפי' אינן עושין מעין מלאכתן:

משנה ו

האבן שבקירויה אם ממלאים בה ואינה נופלת כו': קירויה הוא כלי חרס ששואבין בו מים ותולים ממנו אבן כדי שיכבד וירד לתחתית המעין. טפיח קומקום קטן והטעם שבעבורו לא התירו לשאוב בשבת כשאינו מתוקן גזירה שמא יחתוך ממנו בידו בשבת ויתקנהו לשאוב:

משנה ז

פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי כו': פקק החלון הוא המפה שתולין כנגד החלונות כדי שיסתיר אורם ופירוש פקק המסגר כלומר הדבר שסוגרין בו. ומה שאמרו חכמים בין כך ובין כך רוצה לומר בין קשור ובין שאינו קשור כיון שהוא מתוקן פוקקין בו והמחלוקת הוא בתוספת באהל עראי רבי אליעזר אומר אין מוסיפין באהלי עראי ואפי' ביום טוב וחכמים אומרים מוסיפין אהל עראי ואפי' בשבת והלכה כחכמים:

משנה ח

כל כסויי כלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת כו': אין ביניהם מחלוקת כי כסוי הכלים ניטלין בין שיש להן בית אחיזה בין אין להן וכסויי קרקעות אינן ניטלין אא"כ היה להם בית אחיזה אבל המחלוקת בכלים המחוברין לקרקע ר' יוסי סבר כי אין הפרש בין מחוברין לאין מחוברין ינטלו כסוייהם ואע"פ שאין להם בית אחיזה וחכמים סוברין שהן כקרקע והלכה כחכמים והוא העיקר האמתי כי כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע:

פרק יח

משנה א

מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של תבן כו': מפנין מלה עברית מן פניתי הבית (בראשית כ"ד:ל"א) ואמרו אפי' ד' וה' על דרך הרבוי כאילו אמר אפי' מנין גדול ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו עד שלא יניח שם שום דבר וזהו ענין אמרו אבל לא את האוצר והטעם בזה כי קרקע האוצר חפור וחרב ונחוש שמא ישוה קרקעו בידו והוא אמרם דילמא אתי לאשוויי גומות ולא התירו זה אלא לדבר מצוה כמו שהמשיל מפני האורחין ומפני בטול בה"מ ואם הוצרך אדם לפנות לא יפנה יותר מד' או ה' אלא כל חד וחד מפני לנפשיה. והתירו טלטול התרומה ואפי' היה ישראל כיון שהיא ראויה לכהן ובתנאי שתהיה תרומה טהורה שתהיה ראויה לאכילה וכמו כן הדמאי הוא ראוי לעניים על העיקר שהוא אצלנו מאכילין את העניים דמאי. ואמרו כי מותר להניע מעשר ראשון שנטלה תרומתו ולטלטלו ואינו רוצה במעשר ראשון כשהוציאו כמשפטו ואחר כן הוציאו ממנו מעשר מן המעשר כפי החיוב כי אינו מדבר בכיוצא בו כי לא נשאר בו טעם שימנע הנעתו וטלטולו אבל מדבר במעשר ראשון שהוציאו הישראל בשבלים קודם שיודש ויהיה דגן ויוציאו ממנו התרומה גדולה בחיוב והודיענו כי המעשר שהוציאו על זה הדרך לא יתחייב הלוי להוציא ממנו אלא תרומת מעשר בלבד החלק שנשאר עליו אבל חלק תרומה גדולה שיתחייב בה אותו המעשר לא לפי שאותה תרומה אינה חלה אלא על החטה אחר הדישה והברירה. ואמרם מעשר שני והקדש שנפדו אפי' פדה אותם לעצמו שיתחייב בתוספת חומש כיון שנתן הקרן יטלטלו אע"פ שנשאר עליו החומש. ואמרם ולא את הטבל אפי' טבל מדרבנן כשנזרע בעציץ שאינו נקוב. ואמרם ולא את המעשר ראשון שלא נטלה תרומתו אינו רוצה בו שלא הורם ממנו תרומת מעשר כי זה מבואר אבל מה שלא הוציאו ממנו חובתו מתרומה גדולה אע"פ שהוציאו תרומת מעשר וזה ראוי וחובה כשהוציאו המעשר מן הזרע אחר הדישה והברירה (*ואפילו) הוציאו

ממנו תרומה גדולה מקודם. ואמרם מעשר שני והקדש שלא נפדו רוצה בו שלא נפדו כהלכה כגון שיפדה מ"ש על חתיכה של כסף וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח רוצה לומר מעות מצויירים כמו שאמר הכתוב וצרת הכסף בידך ואמרו חכמים (ב"מ דף נד.) דבר שיש עליו צורה או שיחלל ההקדש על הקרקע ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין כמו שאמר הכתוב (ויקרא כ"ז:כ"ג) ונתן את הערכך ביום ההוא וגו' שיהיה הדבר הנתן מיד ליד וכבר הקדמנו פירוש אלו הענינים בעצמם ובאורם בתכלית הבאור בפרק ז' מברכות ונשנו אלו העקרים במקומות רבים מסדר זרעים ומה שאמרנו בכאן מזה הענין לא היה אלא על דרך הזכרון כאשר הקדמנו. ולוף מין ממיני הבצלים בלי ספק. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

משנה ב

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן כו': [**כופין את הכל לפני האפרוחים כו'**:] חבילות הם האגודות. זרדים ענפי האילנות שכורתין בשעת הזמיר וכיוצא בו. וזהו שהתירו לתת סל לפני האפרוחין ואינו מבטל כלי מהיכנו לפי שהיא אינה עומדת עליו. וסייח הוא עייר בן אתונות. ופירוש מדדין כמו מסייעין או מנהיגים ביד והיא מלה עברית אדדה כל שנותי (ישעיה לח) ויותר מבואר אדדם עד בית אלהים (תהלים מב) ובכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי הוא מפרש דברי חכמים ולפיכך הלכה כרבי יהודה:

משנה ג

אין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין כו': מילדין הוא משיכת הולד מן הרחם. מסעדין הוא שעוזרין הבהמה בהתרת רגליה ונעזרה ונענועה וכיוצא בו. וחכמה האשה המקבלת הולד וקוראין אותה בלשון עברית מילדת. ורוצים באמרם ממקום למקום כי אין משגיחין ואין חוששין לאסור תחומין. ואמרם מחללין עליה את השבת רוצה לומר שעושין לה כל צרכיה מהדלקת הנר ושחיטה והבשול ושחיקת סממנין לשתות וקשירת החבלים במה שתתלה עצמה בעת הלידה וזולתם מכל צרכיה הכל שוה בין אמרה צריכה אני או לא תאמר אבל אין מתחילין בחלול שבת עד שתשב על המשבר ויתחיל הדם להיות שותת ומאותה שעה לתשלום ג' ימים מחללין עליה את השבת בין אמרה צריכה אני בין אמרה איני צריכה ולתשלום ז' ימים מחללין עליה את השבת גם כן אלא אם אמרה אינה צריכה ולתשלום ל' יום אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושים כל צרכה על ידי נכרי לפי שהיא כמו חולה שאין בו סכנה והעיקר אצלנו כי חולה שיש בו סכנה מחללין עליו את השבת ואין עושין חלול שבת קטנים ולא נכרים ולא עם הארץ כדי שלא ינהגו עצמם בחלול שבת ויקל עליהם כי לא ידעו

שזה החילול לא התירו לעשותו אלא מפני הצורך הגדול וההכרח אבל עושין אותו גדולי ישראל ואם הוא חולה שאין בו סכנה עושין צרכיו ע"י נכרי וכן אמרו דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה. ואומר תנא קמא שקושרין טבור הולד ומניחין אותו נתלה ממנו עד מוצאי שבת וכורתין אותו ואינה הלכה אבל כורתין אותו ומנקין אותו ונותנין עליו אבק ההדס ודומה לו וכורכין אותו בבגדים וכל זה בשבת ועוד יתבארו צרכי מילה בפרק שאחר זה והלכה כרבי יוסי כאשר זכרנו:

פרק יט

משנה א

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מע"ש כו': מפני זה יביא אותו מגולה לחבובי מצוה. ויכסה אותו בשעת הסכנה ע"י עדים כדי שלא יחשדו אותו שהוא מחלל שבת וכשפשע בסכין יביא אותו בשבת אבל דרך גגות ור"א מתיר להביא דרך רשות הרבים ואינה הלכה כי העיקר אצלנו שכלל שנתן ר"ע אמת והמילה א"א מערב שבת והוא לפי שמצותה בשמיני על כל פנים:

משנה ב

עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין כו': פורעין הוא כאילו אמר קורעין הקרום שעל הערלה. אספלנית הוא כמו משיחה עבה ונקראת בערבי מרה"ם. כמון ידוע. לועס ידוע והוא שאוכל אדם וכותש בשניו ואינו בולע. סמרטוט בגד בלוי. וחלוק הוא שיקוב חתיכה של בגד כדי שתכנס המילה באותו הנקב ויכרוך שאר הבגד על האבר ואחר כן אמר שיביא מבית לבית אפי' הם מבלי ערוב וכמו כן יביא מחצר אחרת והוא ענין אמרם אפי' מחצר אחרת:

משנה ג

מרחיצין את הקטן בין לפני המילה כו': אמרו מזלפין היא מפרש הרחיצה שהחזיר עליה כאילו אמר בכאן כיצד מרחיצין את הקטן מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי והזילוף הוא זריקת המים או כל משקה וחלק ר"א ב"ע על זה ואמר כי מותר לרחוץ כל גופו בשבת לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה וזאת הרחיצה היא הרחיצה בחמין ואין הפרש בכאן בין חמין שהוחמו מערב שבת ובין שהוחמו בשבת לפי שהוא סכנת נפשות והלכה כרבי אלעזר בן עזריה. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ד

מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת כו' (דף קנז ע"א). העיקר אצלנו מילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת ולפיכך יחייב אותו רבי אליעזר לפי שהוא חובל ואינו מקלקל שיהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה מתקן הוא ומה שפטר אותו רבי יהושע לפי שהוא מל האחד שהיה חייב להמול בשבת ברשות ואמר הואיל ונתנה שבת לדחות לזה האדם ויש לו למול האחד מן הבנים לא יתחייב על האחר והחלק הראשון שהודה בו רבי יהושע שהוא חייב חטאת זה אצלו אינו חייב אלא שקדם ומל בערב שבת אותו שהיה חייב להמול בשבת ואחר כן מל בשבת אותו שהיה חייב להמול מערב שבת אז יהיה חייב לדברי הכל כי לא נתנה שבת לדחות והבן שתדחה השבת בשבילו כבר נמול בע"ש אבל אם לא קדם ומל בע"ש ונשארו שניהם ערלים ומל של ע"ש בשבת הרי זה פטור לדעת רבי יהושע הואיל ונתנה שבת לדחות והלכה כרבי יהושע:

משנה ה

קטן נימול לח' לט' לי' לי"א ולי"ב כו' עקרי זאת ההלכה כי בין השמשות הוא ספק אם מן היום ספק אם מן הלילה ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא את השבת ולא את י"ט כי המילה מצות עשה וי"ט עשה ולא תעשה כי השם הוא צוה לשבות בו והוא אמרו שבתון ומנע בו מן המלאכה והעקר אצלנו לא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה ועוד עיקר אצלנו כי שני ימים טובים של ראש השנה בלבד שהן קדושה אחת ועוד יתבאר במקומות שהן כיום אחד נתנו וכשתדע אלו העקרים תהיה זאת ההלכה מבוארת. ואמרו עד שיבריא רוצה בו שיצא מחליו בכל ותגמר ירידת החולי וישאר אחר ירידתו ז' ימים שלמים והם ימי הטוהר אז ימול וענין אמרו שלמים שיהיו מעת לעת ודע כי מי שנולד ונסתפק אם נולד בחדש הז' שהוא בן קיימא או בח' אע"פ כי ברוב לא יתקיים ולא יחיה ראוי שימול ביום הח' ובשבת כי אם הוא בן של קיימא הרי מילתו בשבת חובה ואם הוא נפל לא עשה כלום מי שמל אותו הרי מעשיו כמחתך חתיכה של בשר והוא אמרם [מחתך] בשר בעלמא הוא:

משנה ו

אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה כו': ציצין הם קצוות הבשר החופה ראש האבר. ואמרו החופה את העטרה רוצה בו רוב גובה העטרה וכ"ז שהוא מתעסק במילה יחתוך בשבת בין ציצין המעכבין ובין ציצין שאין מעכבין ומשגמר המילה וסלק ידו אסור לשוב ולחתוך בשבת אלא ציצין המעכבין בלבד ולזה הענין רמז באמרו בתחלת זה הפרק עושין כל צרכי מילה ואמרו אינו אוכל בתרומה אם הוא גדול ונשאר ערל

בלא מילה והעיקר אצלנו הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה כאשר יתבאר בשמיני מיבמות. ובעל בשר איש שמן רפוי הבשר כי מרפיון הבשר ודלדולו ותליתו יראה האדם ערל אע"פ שהוא מהול והעיקר אצלנו בכל זה שיבוקר האדם בשעה שהוא מתקשה אם נראה מהול מניחין אותו כמות שהוא ואם אינו נראה מהול חותכין הבשר סביב עד שיראה מהול כשיתקשה. ואמרם כאלו לא מל ר"ל שישוב ויפרע בשבת ואע"פ שסלק ידו מן המילה. וממה שאני חייב להזכירך בכאן שהאדם כשעבר ולא מל את בנו או יליד ביתו וחס עליו ביום הח' עבר על מצות עשה גדולה וחמורה כי אין בכל המצות כמוה ולא יתכן לו לעולם לשלם זאת המצוה אבל זה העון קשה יותר ממי שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אכל מצה לפי שזה אחר שעבר יום הח' למילה לא נפטר מזו המצוה אבל הוא מצווה ומוכרח למולו תמיד וכל זמן שלא ימול אותו ויהיה ערל יהיה עובר על מצות עשה שהגיע זמנה וכשימול אותו תסור ממנו זאת העבירה ויעשה מצוה וכמו כן כל מי שיראה זה האדם רוצה לומר הילוד הערל ולא ימול אותו עובר על מצות עשה עד שימול אותו כאילו היה בנו וכשיגדל הילד ויגיע לזמן חיוב המצות נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד וכ"ז שלא ימול עצמו הוא עובר על מצות עשה עד שימול וכשימול ואפי' באחרית ימיו אז עשה מצוה וסר ממנו העון ואם מת והוא ערל אז יהיה מחוייב כרת הנזכר בתורה במי שלא ימול ואינו יודע בכל המצות מצוה כזאת רוצה לומר שלא יתחייב בה מלקות והוא מכשול גדול כדי שימות החוטא בחטאו:

פרק כ

משנה א

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט כו': משמרת הוא שק שנותנין בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול והמשמרת קולטת את השמרים ואסרו חכמים לתלותה בשבת שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול והמסנן שמרים בשבת במשמרת עושה מלאכה שהיא תולדת בורר או מרקד והלכה כחכמים:

משנה ב

נותנין מים על גבי השמרים בשביל שיצולו כו': יצלו כמו יסננו כי הדבר הזך קוראין אותו צלול והוא הפך עכור ומסננין כמו צוללין היין בסודר ובתנאי שלא יטה בידו הבגד בפי הכלי כדי שיהיה שופך במקום משופע כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. והתנאי בכפיפה מצרית שלא תהיה גבוהה מתחתית הכלי טפח אלא פחות מזה כדי

שלא יעשה אהל עראי בשבת לפי שהוא אסור כמו שבארנו. וטבע הביצים שטורפין ונותנין אותם בדברים העכורים ויזככו אותם ויבדילו העב מן הדק. ואנומלין הוא יין ודבש ופלפלין. ולגין כד: ומה שאמר רבי צדוק הכל לפי האורחין אפשר לפרשו בשני פרושים האחד מהם כי הוא חלק על ר' יהודה במאמרו ובמועד בחבית ואמר במועד הכל לפי האורחין ואפשר שיהיה מאמרו הכל לפי האורחים בין בשבת בין בי"ט בין במועד והלכה כת"ק והוא שיעשה מן האנומלין כל מה שירצה:

משנה ג

אין שורין את החילתית בפושרין כו': שורין מלה ידועה. חלתית היו משתמשים בו לפי שהיתה ארצם קרה. כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנה ובלשון הקודש כסמת ומאכילין אותן לבקר. ושפין פירוש כמו מקנחין או ממרחין ביד אבל נותן הוא לתוך הכברה והיא מתקנחת שם מאליה. כלכלה סל. כוברין פעולה מן כברה: מוץ התבן הדק. אבוס מקום שאובסין שם הבהמות אבוס בעליו (ישעיה א):

משנה ד

גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין כו': פטם השור שמשמנין אותו תרגום בריאות פטמוטא (בראשית מא). ורעי כמו ראי ובלשון עברי כמו צפיעי הבקר (יחזקאל ד׳:ט״ו) וחכמים אוסרים לגרוף מלפני הפטם ואפי' היה המספא בקופה או דומה לה אבל אם היה אבוס קרקע והמספא לשם אסור הוא לדברי הכל דילמא אתי לאשויי גומות וכמו כן אוסרין סלוק לצדדיהן אבל לסלק מלפני הבהמה מותר אצלם ובתנאי שיסלק מלפני החמור ויתן לפני השור ולא שיסלק מלפני השור ויתן לפני החמור כי מה שהניח החמור הוא ראוי לאכילת השור ומה שהניח השור אינו ראוי לאכילת החמור כי הוא הפסידו ברירו והלכה כחכמים:

משנה ה

הקש שעל גבי המטה לא ינענע בידו כו': נענוע הוא הטלטול. כר הוא שמשימין תחת הרקה ואזן [תחת הראש. יע"ק]. סדין הרדיד הקטן הידוע אצלנו ונקרא בערבי אלחר"ם. מכבש נקרא בערבי תכ"ת והם שני לוחות שמשימין ביניהם הבגדים המכובסים מקופלים ואח"כ קושרין הלוחות ומהדקים אותן כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקפול נאה ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק כא

משנה א

נוטל אדם את בנו והאבן בידו כו': התירו לטלטל כלכלה והאבן בתוכה בג' תנאים. האחד שיהו בכלכלה פירות אבל אם אין בה פירות נעשית בסים לדבר האסור והתנאי השני שיהיו הפירות שדרכן להתלכלך כמו הענבים והתותים והפרישים אבל אם היו אגוזים או שקדים לא לפי שאפשר לנערו מן הסל בארץ והתנאי השלישי שתהיה האבן בנקב מן הסל לסתום הנקב לפי שהוא חלק מן הסל. והמדומע הוא הדבר המעורב מחולין ותרומה ודמע שם התרומה וכבר קדמו משפטי המדומע כולם במסכת תרומות וממה שקדם זכרו כשנפל חלק אחד מתרומה במאה חלקי חולין צריך להפריש מן הכל שעור התרומה והשאר יהיה מותר כי התרומה עולה באחד ומאה ואמר רבי יהודה כי מותר להוציא אותו החלק בשבת ויהיה אותו החלק שהוציא היא התרומה שנפלה בעצמה ולולי זה הדמיון לא יהיה השאר מותר ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ב

האבן שעל פי החבית מטה על צדה כו': נוער את הכר והן נופלות זה הוא כשהוא צריך לכר אבל אם הוא צריך למקום הכר נוטל את הכר והמעות עליו ובלבד אם היה שוכח אבל אם הניח המעות ע"ש על הכר הרי זה בסיס לדבר האסור ואסור לנערו. לשלשת לכלוך וטנוף. מקנח ידוע כלומר מקנח אותו הטנוף. סמרטוט בלויי הבגדים:

משנה ג

ב"ש אומרים מגביהין מן השלחן עצמות וקליפין כו': מה שהרשו בית הלל טלטול הקליפות והעצמות לפי שהן ראויין למאכל הבהמות. וטבלא לוח גדול ישימו עליו השולחן כדי שיפול עליו הפרורים. ושער של אפונים הם הקליפות האפונים. וספוג ידוע והיא כמו צמר נעשה לחוף הים ושואף המים ומסתפגים בו. ובית אחיזה שלו הספוג הנזכר כשיש לו בית אחיזה ואוחזין אותו בו אינו מתעצר ולא נסחט כשמסתפגין בו ואפי' ר"ש אוסר להסתפג בו כשאין לו בית אחיזה לפי שהוא מתעצר ונסחט בהכרח וכל דבר שיהיה הכרחי מודה בו ר"ש אע"פ שאינו מתכוין כי ר"ש אינו אומר דבר שאינו מתכוין מותר אלא כשהתפעלות המלאכה אפשר שיהיה ואפשר שלא יהיה כאמרם גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כי אפשר לגררו ולא יעשה חריץ אבל דבר הכרחי לא והוא אמרם מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומאמר חכמים בין

כך ובין כך רוצה לומר בין שיהיה לו בית אחיזה שמותר להסתפג בו או לא יהיה לו מותר לטלטלו בשבת והלכה כחכמים:

פרק כב

משנה א

חבית שנשברה מצילין הימנה מזון ג' סעודות כו': הטעם אשר בעבורו לא יספוג שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ומאמר ר' יהודה אם לאכילה רוצה בו כי כשהכניס אותן הפירות לאכילה היוצא מהן מותר כי לאכילה היה מזמן אותו דבר הזב ממנו ואם הכניסם למשקין אותן המשקין אינן מותרין לפי שאין לו רשות לשתות מאותן המשקין בשבת ועיקר מחלוקת בזאת המשנה הוא בתותים ורמונים בלבד אבל ענבים וזיתים הכל מודים שהיוצא מהן אסור ושאר פירות מלבד ענבים וזיתים ורמונים הכל מודים שהיוצא מהן מותר ואפי' הכניסן למשקין ומחלקותם בתותים ורמונים כי החכמים דמו אותן לענבים וזיתים שדרך בני אדם לעצור אותם כענבים וזיתים ורבי יהודה דן כל מין ומין לעצמו כאשר תראה והלכה כרבי יהודה והלכה כרבי אליעזר:

משנה ב

כל שבא בחמין מע"ש שורין אותו בחמין בשבת כו': אמר כי כל מה שנתבשל קודם השבת ואחר כך הוציאו מן המרק והצניעו שמותר להשרותו במים חמין בשבת ומה שלא נתבשל קודם השבת שאסור להשרותו אלא מדיחין אותו בלבד חוץ מן הדג המליח ומן דג דק הקליפה והוא הנקרא קולייס האספנין לפי שאלו הדחתן מכשירתן לאכילה ויהיה כמו שבשלן בשבת:

משנה ג

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרת כו': לא יקבנה מצדה רוצה לומר מצד החבית. ושעוה הוא הדונג. ממרח כלומר מחליק כמעט שיחייב רבי יוחנן חטאת לזה שנתן שעוה על פי הנקב והלכה כרבי יוסי:

משנה ד

נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור כו': אולי יעלה על הדעת כי אסור ליתן תבשיל לתוך הבור גזירה שמא ירד הכלי לתחתית הבור ואתי לאשויי גומות וג"כ יעלה על הדעת שלא יתן צונן לתוך החמין [צ"ל החמה פי' שמש והכי מוכח בסוגיא דשבת (ל"ט ע"א)] גזירה שמא יטמין ברמץ ולכך הודיענו בכאן כי מותר לעשותן ואת הדומה להם ואם הוא מבואר והוא אמרם ואת המים היפים ברעים. נשרו כליו נשרו מגזירת משרה ושורין.

שוטחן אומר שמותר לשטוח בגדיו השרויים בחמה ושוטחן מלה עברית שוטח לגוים (איוב י"ב:כ"ג) משטח חרמים (יחזקאל כ"ו:י"ד) אבל לא כנגד העם כדי שלא יחשדוהו שרחצן בשבת וזה הסתם דחוי ואין היתר לשוטחן כי העיקר אצלנו כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור:

משנה ה

הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג כו': זאת הרחיצה אינה אלא במקום שמותר לו לטלטל ממנו לביתו ומביתו לאותו מקום כמו שיהיה בחצר או במדינה ויהיה שם ערוב ולא נשאר להחמיר עליו אלא שמא יסחוט הבגד שמסתפג בו כשנשרה ואז יוציאנו והוא יבש וכשנאמר לו כי אין דרך להוציא זה הבגד שנסתפג בו ממקום רחיצתו יניחנו שם ולא יחוש לו בין שיהיה יבש או שרוי. ואמר כי אפי' נסתפג בעשר רדידים והם הנקראים אלונטית כי האלונטית האחרונה בלי ספק אין בה מים שיצטרך לסחוט אותה ואפי' סחט אותה לא יצא ממנה דבר אעפ"כ לא יביאם בידו גזירה שמא יביא הראשונה ויסחוט אותה ואם הרוחצים רבים בטלה הגזירה לפי שהם מזכירין אלו את אלו ולפיכך יביא הרדיד שמסתפגין בו ואפי' הוא שרוי לפי שרבים נסתפגו בו וזאת המשנה דחויה והפסק כי אפי' אחד יביא הרדיד שנסתפג בו בידו:

משנה ו

סכין כלומר מושחין בשמן וממשמשין. הוא מגזרת משה משיתיהו (שמות ב':י') ועניינו משיכה וגרירה כלומר כשמושכין וגוררין הידים על בשר האדם בחוזק. מתעמלין כמו מתיגעין והוא מגזרת עמל שיעמול האדם (קהלת א) עמלו בוניו בו (תהילים קכ"ז:א') והוא העמל והיגיעה. מתגרדין מגזרת להתגרד בו (איוב ב) וכמוהו בלשון חכמים מתחככין. לפלומה קורדימא בור המים ויש בו חמימות לפי שהמים מכונסין בו והנכנס לשם יזיע והזיעה ביום השבת אסורה: אפיקטויזין פי' הקיא והיא מלה מורכבת ממלות ארמיות אפיק טויזין פירוש הוצאת הלחם מן הבשול ר"ל שיקיא הלחם ויוציאנו מן האיסטומכא קודם שיתעכל ובתנאי שישתה סס מקיא וזהו האסור אבל להכניס אצבעו לתוך פיו מותר. מעצבין הוא השבת חליות השדרה ועריכתן וזהו כמו בונה אבל כריכת הולד בבגדים וחתולו מותר ואמרם אין מחזירין את השבר אינה הלכה והפסק מחזירין את השבר. נפרקה ידו כלומר נשמט פרק היד או הרגל:

פרק כג

משנה א

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן כו': הטעם לאסור שיאמר אדם הלוני גזירה שמא יכתוב ויתר הדברים מובנים ומבוארים:

משנה ב

מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו כו': טעם מה שאסרו למנות מן הכתב גזירה שמא יקרא אגרת שלום בשבת והוא אסור כי לבד ספרי הנבואות או פירושיהם אסור לקרות בשבת או בי"ט ואפי' הי' אותו הספר בחכמה מן החכמות. ומפיס פירושו מטיל גורלות ושיעור זאת המשנה כך ומפיס עם בניו ועם בני ביתו על השולחן בשבת אבל לא עם אחר ובחול מותר להפיס עם אחר ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה משום קוביא וקוביא שם נופל על כל מיני שחוק שיוסכם עליו שיקח אדם ממון חבירו בהסכמת אותו השחוק כמו הפספסין והנרדישים וזולתם מן הדומים להם. וחלשים מין מן הגורלות והוא שיקבצו דברים שלא ידמה אחד מהם לחברו כמנין האנשים ויפרוש כל אחד מאותן האנשים דבר אחד מאותן הדברי' ואותן החפצים לעצמו ויתנו אותן לאיש אחד נכרי שיבא במקרה וישים אותם החפצים חפץ אחד על כל מנה ומנה ממנות הקדשים ונוטל כל אחד ואחד מנתו כפי גורלו והתירו החכמים לעשות זה ביום טוב לפי שהזריזות באכילת קדשים ולטול מהם מנה גדולה ויפה מצוה. ומה שאמרו אבל לא על המנות ר"ל מנות של חולין שאין מטילין חלשים עליהם בי"ט ומלת חלשין מלה עברית חולש על גוים (ישעי' יד):

משנה ג

לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו כו': הכל מודים כי מותר לאדם שיאמר לחברו שמור לי פירותי שבתחומך ואשמור לך פירותיך שבתחומי וכמו שמותר לצוות חברו בשמירה כך מותר לו שיחשיך לשמור וזהו ענין אמרם כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו וענין להחשיך על התחום שילך בשבת עד סוף תחום שבת וישב בסוף התחום עד שיצא שבת ויעשה דבר פלוני וכבר ידעת כי אסור לנו בשבת הדבור והעצה וההשתדלות בשום דבר שנעשה אותו לאחר השבת מן הדברים שהן אסורין לעשות בשבת כמו שפירש ואמר ממצוא חפצך ודבר דבר וכתיב עשות חפציך ביום קדשי מלבד אם הוא דבר מצוה ויהיה דבור חפצי שמים כגון שידבר בו אדם בשדוכי

הנערים והנערות ולמוד הבנים תורה או כתב או מלאכה כי השתדלות באלו הדברים כולם מצוה:

משנה ד

מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה כו': לפקח פירושו בזה המקום לשאול ולחקור. עסקי כמו צרכי. ארון ארון עץ. תכריכין ידוע והם הבגדים שבהם נקבר המת. חלילין כלים חלולין עושין בהם קול ידוע לעורר הבכי והאבל. ואמרם ממקום קרוב מתוך המדינה אבל אם לא היו עמו במדינה אסור לעשות אבל בהן גזירה שמא מחוץ לחומה באו שהוא רשות הרבים ואמרו בארון וקבר אם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית לפרסום הדבר אצל כל בני המדינה וכל מה שהתירו ממה שעשו הנכרים בשבת אינו מותר אלא עד שימתין למוצאי שבת בכדי שיעשה וכן אלו החלילים אע"פ שראינום שבאו מן המדינה:

משנה ה

עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו כו': כששומט אדם מה שתחת המת מן הבגדים נמצא מוטל על החול וזו היא כוונתו באמרו ומטילין אותו על החול לא שיזיזוהו ממקומו ויטילו אותו על הארץ כי זה כבר התנה ברחיצתו ואומר בלבד שלא יזיזו בו אבר לפי שטלטול המת בשבת אסור. ומעמצין עצימת העינים וסתימתם:

פרק כד

משנה א

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי כו': התרנו לו שיתן כיסו לנכרי מפני שאדם בהול על ממונו ואי אפשר שיזרוק כיסו ולולי זאת ההתרה היה מביא אותו הוא בעצמו ומה שאמרו מניחו על החמור בתנאי שיניחנו על החמור בשעת הלוכו וכשיעמוד שיטלנו מעליו כדי שלא יעשה הנחה וכשיחזור לילך מחזירו עליו עד שיגיע לפתח ביתו ויטלנו מעליו כשהוא מתהלך ויזרקנו לתוך ביתו כלאחר יד כדי שלא יהיה מכניס מרה"ר לרה"י ומה שהטרחנו אותו להניחו על הבהמה כשהיא מתהלכת כדי שלא יהיה מחמר ומחמר הוא הנותן דבר על הבהמה ומנהיג אותה או ינהיג אותה במשאה וימהר אותה ללכת אע"פ שלא נתן עליה דבר ואפילו יהיה המשא דבר מועט ופסק ההלכה המחמר בשבת פטור וכבר הודעתיך כי פטורי שבת פטור אבל אסור. ואם אין עמו לא בהמה ולא נכרי הוא עצמו מביא אותו וילך בו פחות מארבע אמות. ומה שאמרו הגיע לחצר הראשונה אינו נקשר בדין הכיס:

משנה ב

מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה כו': פקיעין וזרין הם אלומות עמיר אלא שהפקיעין הן קטנות והם משתים שתים והזרין הן גדולות משלשה שלשה. ואמרו אבל לא את הזרין ר"ל אין מפספסין את הזרין אבל להתיר האגודות מותר. ופי' מפספסין כמו מפרכין והוא שמחככין אותן בין שתי הידים. וכיפין מין מן הפקיעין ומרסקין כמו מחתכין. ושחת ידוע ובלשון עברי גז אחר גזי המלך (עמוס ז':א') ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ג

אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין כו': אבוס שם המקום שמשימים בו המספא לבהמה וענין אמרם אין אובסין שלא יאכילנה מזון ימים רבים והוא אמרם אין עושין לה אבוס בתוך מעיה. ודורסין הפירוש הקרוב אצלי שלא ישימו בחזקה הגמל על המאכל כדי שיאכל הרבה. מלעיטין נתינת המאכל לתוך פי האוכל. ממרין זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים. ואמרם מלעיטין למקום שיכולה להחזיר ואמרם ממרין למקום שאינה יכולה להחזיר ושתיהן מלות עבריות מלעיטין מגזרת הלעיטני נא (בראשית כ"ה:ל') וממרין מענין הפטום שור ומריא. מהלקטין שישים האוכל בידו והם לוקטין אותו. מורסן ידוע. גובלין כמו לשין. דורסיות יוני הבית והם מיוחסות להורודוס שהיה מגדל אותן בהיכלו:

משנה ד

מחתכין את הדלועין לפני הבהמה כו': ואין הלכה כרבי יהודה.

משנה ה

מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים כו': ההפרה שיפר הבעל או האב כאשר יתבאר במסכת נדרים ושאלה הוא שיתחרט וישאל לחכם ויתיר לו נדרו וההפרה מותרת בין לצורך שבת בין שלא לצורך שבת אבל שאלה אינה מותרת אלא לצורך שבת. ופוקקין את המאור הוא שיסתמו את החלון שממנו תכנס האורה בכלי מן הכלים אבל לסתמו בבגד תלוי כמו מסך כבר נתפרש דינו בפרק י"ז. ומטלית חתיכה של בגד מודדין אותה לידע אם יש בה שלש אצבעות על שלש אצבעות ואם יש בה יותר היא מקבלת טומאה כאשר יתבארו אלו העקרים במסכת כלים ואם היא פחותה מזה השיעור אינה מקבלת טומאה. וכמו כן ימדדו המקוה לידע אם יש שם שיעור מקוה והיא אמה על אמה ברום שלש אמות אם לא. וטפיח קיתון. מקידה לוח קטן. גמי גומא. גיגית קערה. ועלת זה המעשה כי כשיש מת בבית אחד ויש בין אותו בית ובית אחר חלון אם יש באותו חלון טפח על טפח או יותר נטמא הבית השני כי העיקר אצלנו טפח על טפח מביא

את הטומאה כאשר נבאר במקומו במסכת אהלות ובאותו זמן היה בין שני בתים חלון ובאותו חלון קערה של זכוכית כמו שמשית ונשבר באותו השמשית שבר וקשרו לוח אחד בעץ וקשרו אותו הלוח בגמי להניח אותו הלוח על מקום השבר הפתוח בשמשית ואח"כ מדדו הלוח אם היה בו טפח על טפח יביא את הטומאה ואם הוא פחות אינו מטמא הבית האחר בטומאת האחד ומה שהתרנו מדידה בשבת בתנאי שתהיה מדידה של מצוה וכמו כן קשירה של מצוה ותנאי השני בקשירה שלא תהיה קשירה של קיימא אלא בגמי ודומה לו כאשר המשיל: סליק פירוש המשניות להרמב"ם ממסכת שבת